
Библиотека АЛФА
Проза 98

[књига 3]

WEB-SITE

www.narodnaknjiga.co.yu

E-MAIL

nknjiga@matgnet.com

alfankkl@eunet.yu

Главни и одговорни уредник
Миличко Миловић

Уредник
Голко Тершић

Уметничка опрема
Тоде Рапаић

Илустрација на корици
J. Ensor: Maljues se disputant un Pendu (1981)

Славољуб Марковић

ЗНАЧЕЊА И ПРОТЕЗЕ

Народна књига / Алфа
1988.

Copyright © 2003 bdž Slavoljub Marković
Copyright © NARODNA KNJIGA, 2003.

ISBN 68118284

Ova publikacija u celini ili u delovima ne sme se umnožavati, preštamovati ili prenositi u bilo kojoj formi ili bilo kojim sredstvom bez dozvole autora ili izdavača, niti može biti na bilo koji drugi način ili bilo kojim drugim sredstvom distribuirana ili umnožavana bez odobrenja izdavača.

Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač, prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

*Значењем и пројезама, завршава се трок-
њижје које чине романи Градиво и Досада
усвојених речника.*

Реч *кавез* бледи, гасне, ишчезава.

Грађани отварају кавезе

Грађани носе кавезе. Силазе до реке. Пролазе стрним улицама. Корачају по ритму корачница. Певају, дрхте, трче, отпоздрављају. Смеју се радосно. Машу окупљенима. Из кавеза ослобођају птице шарених крила, дугачких кљунова, са жутиим, црвеним и љубичастим бојама перја. Уживају да одгонетају имена птица, да се такмиче у препознавању врста. Смеју се папагајима који још добро не знају наш језик. Папагаји се ругају деци. Понављају научене речи. Ослобођене птице – креје, рајске, колибри – мешају се са врапцима, свракама, шевама, кукавицама. Почињу да беже и да се окупљају око силоса. Уништиле су многе глодаре, да би кљувале њихове изнутрице. Међутим, најнежније ослобођене птице: зебе, шеве, царићи, угинуше од глади, страха или бејаху поједене. Друге ослобођене врсте дечаци гађају праћкама, чудећи се како их сада тако лако погађају камењем. Како птице не знају да су мете? Не познају кљусе, метке, замке? Најкрупније птице устрељене су као трофеј. Напуњене стајале су у ловачким друштвима, на зидовима планинских домова.

Вику деце надјача песма са касетофона. Приближавањем носача кавеза чули су песму: *Док кондор лети*. Љубитељ птица отвори кавез да би се указао величанствени лет огромне птице. Скоро да леже на изненадни ветар који само она примети. Ветар је уздиже и благо заталаса у лету. Деца бацају камење. Гледају кондоров лет: Боже, кажу, нека се нико не баца ка птици, пустите је да лети док је очи могу видети. Када се кондор удаљи приграбише поново камење. Можда треба поубијати кукавице које ће сада избрати ко зна чија гнезда да би подметале јаја: Нисмо још видели лабудове, пеликане, сове, ждралове. Када ће се они појавити и забацили главе, летети, гакати и пловити?

Пуму нико и не примети када су је пустили из кавеза, али зато чим угледаше даждевњака неко поче да трчи за њим. Увио је лице марамом. Брани се од његове штрцаљке: Није он из кавеза, вичу, он је залутао носећи уклетост, спречавајући да се мистични део човека сједини с Богом.

Пуштају хидру, затим јагуара, газеле на које јагуар не обрати пажњу већ збуњен прати кретање хидриних глава, да би одједном почео да урла, и да се ваља. И као што кондор леже на своју сенку, па се не зна да ли се она одваја од њега, лети или га држи, тако се јагуар подави са својом сенком. Стварана од више светлосних извора изгледала је као седмоглава хоботница са пипцима, па је јагуар

обухваћен сенкама био савладан. Бацију му отрован комад меса. Шмугну заједно са сенкама, у густо шибље.

Шта ће нам тај лењи камелеон? поче да виче неко. Кома је још пало на памет да чува камелеона? Људи шта ви још нећете крити у кавезима. Пажљиво га убијте примите боју нашег лица. Шта ћемо са лицима?

Ослобођени љубимци

Припитомљене дивље звери намерно су ослобађане гладне. Осете слободу, јурну негде у ноћ, беже у паркове, препознају се, препознају нагоне, отварају им се чула: око, ухо, нос, језик – остали део космоса их је занемарио. Ваљају се, узносе, скачу, грокћу. Опколише месаре, продавнице мешовите робе, самопослуге, контејнере, завлачећи се у њих и плашећи просјаке који отварају контејнере да би претурали тражећи бачену одећу. Грађани, сазнавши за глад звери, почели су из зграда износити припремљену храну. Стављали су је поред улаза, на тротоаре, у парковима. Преживеле звери почеше се појављивати на периферији града где су још могле напасти раднике на пољопривредним добрима, који опскрбљују становнике града. Уништити залихе меса! Уништити домаће животиње, приплодне узорке крава, свиња и кунића!

Биљоједе је смрт најбрже прихватала. Ослобођени биљоједи окупљали су се у пар-

ковима одушевљавајући се правом и исконском травом коју је њихао ветар, и чувао натпис: Не газу траву! Затим су их ловци, немилосрдно убијали (проклињући чуваре и љубитеље животиња који их ослобађају чинећи и последњу пакост овом друштву, пре него што ће уништити кавезе) због кожа и меса, хватајући и осталу дивљач која се уплете у мреже или се појави испред нишана. Притом заборавају се на ретке звери које се не смеју ловити. И у том општем хаосу ко би још могао разликовати звери пуштене из кавеза, подивљале, од оних које могу нанети штету и успорити производњу меса. Потом нестадоше и последњи узорци појединих врста.

Грађани уништавају кавезе

Пошто кошуће побегоше у забране, јелени, камиле, жирафе нестадоше или беху поједене, а разапете коже указиваше још на њихово присуство, започе уништавање кавеза. Бејаху уништавани кавези почев од најједноставнијих, који се праве од необликаних облика дрвета, очишћених металних жица. А друге кавезе, који су били од метала, одмах претакаху у украсе, споменике, бисте, или лив. Најкасније поче уништавање кавеза од злата, као најлепших, које су поседовали владари кроз векове. Златарске радње бејаху препуњене шипкама драгоцених метала које златари кришом откупљиваху уцењујући политичаре, којима је била мрска помисао на кавезе, те су морали да их се отарасе, прода-

ју их или претопе, тако да цена злата закратко опаде. Њиме се напунише дентистичке радионице, а златни украси указаше се на оковратницима, на грудима, прстима, подлактицама, потколеницама.

Кавеза нема у кућама, не постоје ни руке које држе кавезе, само синдром: што пре се ослободити кавеза! Његовим уништењем власник већ се може угодно осећати и пружити руку без страха, да би се додирнула врата, кревет и шоље у витрини – кавез укида историју -;

Замена значења

Поче мукотрпни посао избацавања речи *кавез* из говора. Чишћење започе најпре у средствима информисања, када реч *кавез* бејаше замењена нежно-изговарајућом речи КРЛЕТКА. Замена потраја кратко: људи још нису почели употребљавати реч КАВЕЗ, када на радију и ТВ-у спикери престадоше да изговарају реч *кавез*, да је више никада не беху изговорили нити цитираше писма гледалаца, њихове телефонске позиве, опаске на јавним местима, где је свака друга реч била КАВЕЗ. И сама реч се од силне употребе проституисала тако да одједном – као што се почела употребљавати, брбљати, од ње су изведене речи: *укавезати*, *панковезати*, *раскавезати*, *псеудо-кавез*, *супкавез* – реч *кавез* поче да ишчезава из говора код старијих људи који су пратили било какву директиву власти, желећи брижно да проведу последње

дане, корећи младе, молећи их да им се придруже и да млади, не познајући могућности власти, недужни не страдају, па затим реч кавез престадоше изговарати бунтовни млади тинејџери који се нису уморили изговарајући реч кавез, најпре врло круто појачавајући слово з, а затим скраћујући реч, превodeћи је у жаргон, у деминутив, изговрајући је: каз, па ка, па к, па господин К, а упоредо са нестајањем речи КАВЕЗ у емисијама, у новинама, у средствима комуникације, поче нестајање речи кавез из лексикона, где је избацивање било безболније јер су енциклопедије и лексикони били приступачни мањем броју читалаца, тако да најтеже реч кавез нестаде из хороскопа, где је сањати кавез значило затвореност од других у мрачном и тамном добу, или затвореност у души без могућности катарзе – уопште гледано онемогућавања која су могла да спроведу непријатељи и силе зла, ако нису биле слушане и поштоване, или ако им се није указивала потребна пажња, а затим из речника нестаде реч КАВЕЗ, али у књигама – где би се реч кавез помињала – покушали су да је замене другим речима, рецимо затвор, Бог, господар, идеологија, грех, тако да би могући текст почињао овако: *моју сада принећи лутку (кавез) као жртву или себе жртвовати, мада се лутка не може начинити мисаоном, без обзира што ће мајстори у првљењу лутака желећи преображај, лутка неће бити у стању да мисли, јер би тиме аутоматски, без предрасуда укинула себе, укинула појам лутке, иако ћу је волети и овакву – бићу у стању да је љубим, али чим се дохватим лутке, у свом преобра-*

жају, почев од ларве, нећу наћи мир док не будем мртав, иако су и владари волели стереотипове, устали су из својих постела у ноћним хаљинама, уз светло луча долазили до лутки, имитирајући лећу, лутајући рукама, јер су заборавили лећети, подражавајући усклике сокола, сова, утви: Ви забављате нашег господара, говориле су слуге луткама. Ви га забављате, а ми му служимо; али замена речи кавез се није показала умесном (пре свега због апстрактних појмова који су коришћени за замену), па је одлучено да се у књигама реч кавез прецрта, тако да ишчезне реч или било која животиња која је симбол и која не може живети изван кавеза, а реч КАВЕЗ, у процесу заборављања, још увек није била сасвим ишчезла јер су је још знала понављати деца не разумевајући значење; мајке су их училе да прву реч коју изговоре не буде мама, тата или бака, већ да буде кавез, иако су због те речи – јер деца тешко изговарају реч кавез – деца са закашњењем учила говор, али су знала понављати реч кавез све док не пођу у школу. И касније када се учитељ буде чудео тој речи која више ништа не значи, деца би је полако и смирено заборављала; кавез ће остати само у старим рукописима које деци неће читати, или који ће бити спаљени, тако да нова генерација неће знати за реч кавез.

Сликар напушта родни град

Када је сликар напуштао град, још увек су само деца изговарала реч КАВЕЗ. Тражила

су птице ловећи их замкама и гледајући како још понеко уништава ретке кавезе. Сликара је миловао њихова лица, тршаве косе. Одлазио је из града. Бежао је од прогонитеља: паковао је кошуље, четкице, гаћице, мајице, књиге. Издавао је стан. Селио се остављајући све што му је било блиско: *ствари* које носе речи и са својим ишчезавањем; предмете који престају бити корисни: ускраћују му услугу; ликове учитеља које познаје. Ствари у његовом стану му изгледају непотребне, као да не одлази, као да не бежи, већ да је мртав, па неко други припрема стан желећи да га испрати и уништи трагове оних који су нестали. Застаје пред вратима, баца новине у којима је некада објављивао чланке. Једним опширним писмом моли газду да среди просторије у којима би требало да станује. Страх се приликом путовања повећава: можда га ипак прате и прогоне? Зато загледа лица у возу. Гледа димњаке поред реке, изнад којих види црне птице које лете до напуштених чамаца: високо, горе, даље од станице, бљеште зграде које се одувек налазе на брду. Замишљајући калдрму, прагове, улазе, степеништа, кријући лице, увлачећи главу у ревер, гледајући шуме; распадала се макета града који је напуштао и претварала се у гипс. Брда му изгледају огромна. Чуо је песму птица. Гледа њихова гнезда. Види улицу коју је обилазио. Стајала је на карти док њоме стројевим кораком пролази јединица. Сетио се још слика на којима је било разрованих улица и срушених зграда. Затим се сетио моделовог лика на цртежу. Памтио је њен лик само на портрету који се налазио негде међу ствари-

ма. Како је могла да заборави своје обећање дато у возу без његовог предлога, без његовог наваљивања, док је он ћутао гледајући иста брда о којима сада размишља, а она га је притискала својим телом, меким, да се он плашио: утонуће у њега! утопиће се учмао у млитаво и меко тело као да је бара, а промицали су поред прозора тунели и шуме, усеци, и она га је и даље грлила и говорила да ће му писати, молећи га да јој милује дојке, понављајући: Милуј ме! Милуј ме! Али, сликар није хтео да завлачи прсте у кипеће дојке плашећи се да их додирне; напуштао је град свог детињства слушајући како му она говори да га у паланци неће нико гонити. Мештани не знају да је побегао од прогонитеља! Али, откуда у њему и даље страх од насилника? Реч КАВЕЗ више нико не изговара.

Сликара је молио девојку да сиђе из воза, да не иде с њим. Просто је гурао када би стао воз. Када успева да је убеди: силазила је љубећи га и машући, одмах је знао да му неће писати. (Много касније када посматра пожутело лишће и када подиже руку машући путницима који пролазе, она не само да му не пише, већ и на његова писма не одговара.) Био је толико понет тим путовањем да је тек пошто је стао воз, осетио да му дим пече грло и очи. Стајао је испред станице дишући дубоко док радници у групама одлазе, тако да никог нема пред њим; само у даљини они машу торбама у којима су носили храну. Станица му изгледа сабласно иако је поред ње некада пролазио, знајући и сада да је горе на брегу гробље, да је одмах испод гробља бунар, а испод бунара поток и једна кућа

заклоњена шљиварем. Тело му је отупело од гађења тако да је осећао бол док се кретао познатим путем: некада су њиме пролазила кола са сандуком у којем је био леш очевог пријатеља, а кога је и сликар испраћао такође пролазећи, као и сада, поред запустелог јарка, поред дворишта где су трчали пси, поред нових кућа, крај бетонских ограда. Није још стигао до газдиног дворишта а угледао је: негде далеко светли небо од сијалица града! Није се ни осврнуо. Прошао је кроз шљивар. Пошао је ка брду. Од језера је сада дувао само ветар. У оку се налазила огромна тамна планина. Није знао да ли почиње тамо где види уздигнута брда и врхове, или тамо где се далеке заравни спуштају, као да их је расејани творац заборавио, послушкјући крикове низ стрмоглавих и суновратих брда. Приближавајући се месту густина таме се нагомилава. Када се појаве далеки и разговетни звуци, учини му се да је језеро испод самог лежаја. Затим се појави страх: очекивање и наслућивање корака. Неочекивано одгонетање шума. Док очекује тишину: ремети је канонада крикова који се постепено удаљавају и ишчезавају, да би нестали у урвинама, забранима, јамама, тако да се још понекад чују ретки шумови на разним странама, док сасвим не утихну. Онда је већ место постало ново: двориште у коме је требало да борави било је уређено са јасним траговима грабуља. Са калдрме су отклонили коров, смели праšину.

Поштовани господине,

Онога дана када се сликар родио, реч сериозан ни мало се није разликовала од других речи. Налазила се појмовно у свим речницима који су лежали на полици или били разбацани по кревету. Новорођенчетова мајка их је употребљавала тражећи речи које је ретко користила, или их је заборавила. Реч сериозан је стајала равноправно са другим речима. У речнику симбола описано је значење сериозног. Новорођенчетов отац (пошто су му јавили телефоном да је добио сина: требало би да припрема част! промрљавши: Е, добро, син, као што би исто рекао: Е, добро, кћер, можда само мало продуживши еее, као да се тог тренутка тек пита: шта би било боље између женског и мушког детета?) почео је да склања речнике, узимајући огромну књижурину симбола, и када мисли да се књиге налазе на свом месту – у полици – рита папуче, чарапе, окреће се гледајући шта још треба удаљити са пода, кревета и стола, које мирисе треба неутралисати? пре него што ће аутомобилом отићи до болнице; онда када му се чини да је довољно обновио пређашњи распоред ствари, пролази мирно познатим улицама, звиждућући се спушта ка болници: отворити врата и стајати док се на прозору не појави лик жене или рука која му маше, јер улаз у породилиште није дозвољен: Син! а он само клима главом и понавља: Добро, знам, знам! чудећи се: када се могао

родити? његова жена је већ умрла и очекује га на прозору, бацајући му папир који је заједно са лишћем летео кроз ваздух, да би га дочекао именик робе коју би требало купити; почеће коначно трошење робе коју купују већ месец дана пре жениног порођаја.

Поштовани господине,

Ово нема, рекла је касирка читајући списак и пунећи торбу купљеном робом. Добро, добро, рекао је он. Оно чега нема неће бити ни потребно. Жене најчешће купују дупло више, и пре него што су беба и мајка дошле из болнице, стан је већ мирисао на млеко, на пелене, а бебин отац је покушавао да именује предмете који су се налазили у сталажи, почев од оних које ТВ свакодневно показује, свлачи, зато му изгледају неупотребљиви, до сасвим познатих намирница: хлеб у рафовима, брашно, шећер, па до бебиних играчака које носи у наручју док његова жена скаче око њега љубећи га и говорећи: Син, и склонивши са лица пелену отац је први пут угледао дете које је носило плаву капу и балавило цуцлу: Па добро. Нека га. Зашто да га узнемиравамо? Родио се и пусти га! а она се и даље радовала и скакала око мужа, мењајући продавнице док је куповала још потрепштина: Да је мој отац знао да ће бити унук не би се наљутио на мене, шапутала му је на уво и прибијала главу уз његово раме, али пошто је њен муж ћутао и возио даље, она му је подизала главу и вукла га: Хеј! Па ти се не радујеш.

Радујем се, говорио је отац.

Како се то радујеш? Као да ћеш опслужити или одслужити живот, и док су се пели, у згради, у лифту, нека жена је честитала рођење сина, подигла пелену, поплувавши дете, додирнувши му образ, на шта се отац уплашио да ће безазлени додир њене руке оставити трагове на лицу које се тек појавило на свет, јер и сам отац није смео да додирне телашце чије се руке померају, и чије се лице грчи када плаче: Држи га! говорила му је жена, а отац га је узимао као неки преосетљиви предмет који ће се истог тренутка – пошто буде додирнут – оштетити: Немој да га дајеш мени. Нећу ја да га држим. Плашим се. Тако је мали, а мајка се почела непрестано кретати по соби и говорити о порођају, о њеној храбрости, о вежбама које су јој помогле да се породи без проблема, а беба би плакала, мајка је трчала ка њој или говорила мужу: Умири дете.

Ћути мали! говорио му је отац, пружајући му ка руци папир, зеца, мајмуна, мецу, сликовнице које су му већ купили, и беба би престајала да плаче, а отац би збуњен поново седао у фотељу решавајући укрштене речи, читајући занимљивости из новина, гледајући телевизијски програм без интересовања, Поштовани господине, није му сметало што његова жена галами или протестује, али није могао издржати до краја филма који би њу занимао да би остајала, уз цигарету, сва трепћући, немирна, узбуђена, пред сликом телевизора која на махове ишчежава, тако да она скаче и удара га одозго или окреће дугме за светло, тон и контраст, а пошто би се про-

грам завршио она би будила мужа и причала му садржину филма, а муж је, улазио у купатило, протезао се у ходнику, и легао да спава, а да се ноћног буђења сутрадан није сећао: Да немаш обавеза шта би ти радио? питала би га жена намештајући сто, а он би пушио, или би можда рекао: Па не знам?

Поштовани господине,

Када је дечак дошао на свет – заједно са девојком дуге косе, црних и нечупаних обрва, влажних и јако румених усана – у стан су *ушли* сликарство и психологија, такође је дошло прекорно ћутање дадиље: зато што у стану нема ниједне репродукције слика а камоли оригинала, а има толико непотребних флашица, украса од стакла, глине, каучука, тако су се одмах *појавиле* танке књижице са репродукцијама Манеа, Монеа, Реноара, Клеа, Гога, и по упутству кућне помоћнице, за празне отворе у полицама, куповане су књиге, тако да су полице почели испуњавати делима психолога, од Фројда до Адлера и Јунга, али ипак је кућна помоћница ујутру стављала на кревет Вламенкову слику *Реморкер код Шатјуа*, Гогово *Житно поље са Јаврановима*, *Равницу у Овер-сир-оазу*, што је њена газдарица, бебина мајка, коментарисала: Кућна помоћница се још увек није одвојила од села, те би зато пре газдаричиног доласка у фасцикле враћала репродукције, које су читавог дана стајале по соби, и тек би одушевљена – када би је домаћин упитао: Да ли има нових копија? – износила цртеже

и објашњавала му слику по слику: Какве арабеске има тај Гог. Какве сплетове боја, а какав је живот имао? Болан. Драматичан. Сав у заносу и лудости, а домаћин би имао стрпљење да слуша дадиљине речи; када није радио, после ручка, посматрао би репродукције Бројгела, Боша, Учела, Веласкеза који су постали његови омиљени сликари; волео је једном недељно да посматра репродукције, више уз објашњења кућне помоћнице и њених речи о палети, боји, о трептају светлости, о рашчлањивању колористичког пејзажа, што је и писало у ретким биографијама сликара. Поштовани господине, дететов отац је већ упамтио имена сликара, неке животне судбине које су му биле занимљиве, али није успевао да их повеже са сликама, чак су му и на изложима књижара књиге – које је кућна помоћница држала у својој полици – скретале пажњу, а поред њих и неке друге књиге које би куповао не слушајући речи продавца, као када би куповао било какву робу, замишљајући како се кућна помоћница радује. Његова жена је једино од купљених слика, или донесених репродукција, волела нацртано цвеће, али тада би се одмах сетила да упита: Да ли је кућна помоћница заливала цвеће? Када је мој муж купио мени последњи пут букет цвећа?

Поштовани господине,

Дадиља је желела да студира психологију, па пошто није успела у томе – жалећи се на материјално стање – сада може да чита књи-

ге из библиотеке дечаковог оца, које он и дечакова мајка не читају, јер су економисти, и кућна помоћница прва детету говори: енгрими, амнезија, опажања, визије, ауто-скопске халуцинације, архетипови, интра-вертност, отеловљење, асоцијације, селекције, интуиција, те њене речи дете понавља током јутра док му даје флашицу са млеком, и после га поново враћа у кревет; док ради у кухињи дечак се игра прстима гледајући дадиљин лик јасно оцртан: види је у кућној хаљини како седи на треседу – али та слика кућне помоћнице у треседу можда је упамћена много касније – са ногама на столу, док је испред ње пепељара и дим од цигарете, шоља са кафом, екран.

Поштовани господине,

Већ је прошло много дана а пролеће је, те бебу воде на ранч – како његова мајка назива један мали плац недалеко од града, са кућом у средини, са лејама лука и краставаца, са ниским крошњама јабука: ставља бебу у колица у којима може да седи или лежи, повлаче мали сунцобран којим га штите од врелих зракова сунца, возе га прво ходником до лифта и спуштају у приземље; колица гура кућна помоћница носећи траскалче у руци, док мајка још трчи по соби да провери: искључила је електро уређаје! вода не капље из славина! затворила је прозоре! и док она силази за кућном помоћницом, беба је већ стављена у кола, укључен је мотор и чекају мајчин силазак; она долази трчећи и саветују-

ћи мужа како да вози, и он, не обраћајући пажњу на женине речи, аутомобилом сече кривине око зграда, и укључује се у саобраћај, наговештавајући да су изабрали светли дан, са много сунца, какви су дани током почетка јесени или у касно пролеће, тако да читавим путем зраци сунца продиру кроз прозоре и смењују се са сенкама зидова: пролазе кроз град поред авенија и алеја, пролазе поред бедема и поред моста одакле се види огромна површина реке, и очи кућне помоћнице скрену ка мосту, и она проговори неколико речи о води, о купачима и риболову, показујући риболовце у кожним чизмама; затим пролазе кроз села када беба почиње да кењка, јер јој је вожња досадна, те је кућна помоћница љуља: Дај мало то дете, каже бебина мајка, и они су већ стигли те се пењу до куће; дечаков отац постепено преноси једну по једну ствар, долазећи до бунара, да би касније доносио сатару, пањ, ножеве, месо: припрему за роштиљ вршиће дуго и полако, секући месо на столу који стоји поред бунара, затим ће ложити ватру и тихо певати, док жене гледају башту и цвеће, говорећи да се од њиховог плаца протеже шумарак, а са једне и друге стране почињу да се указују темељи нових викендица што мајку нервира: поново неће бити сами! зато протестује гледајући у даљини блузе и капе мајстора и пружајући траскалицу детету које игра у дупку; кућна помоћница обавезно носи на ранч књигу коју током поподнева – док родитељи и дете спавају – чита у хладовини: отац је заваљен у столицу и полако испија шприцер, а жена му говори да не пије јер она не жели да

вози назад; кућна помоћница за то време мирно чита књигу, и око њих зује муве и слећу на детиње лице и мајка виче: Види мува на његовом лицу? и тада кућна помоћница узима лепезу машући изнад главе детета, али чим дететови родитељи оду на спавање, кућна помоћница прекрива детиње лице једном марамицом, попрска воду око дрвета – проспе неколико кофа воде, и седа сама на траву поред кућице, где распостире репродукције са пејзажима – наставља да чита, и када у *природи, поред црпчежа*, поче угодно да се осећа, дечак закмечи; кућна помоћница устаје: љуља колица све до пред вече, када пробужена дететова мајка буди мужа да би се кући вратили пре мрака, јер мрак смета вожњи, и зато у журби пакује ствари које кућна помоћница носи до аутомобила, да би затим пролазили истим делом града, где сада има много аутомобила јер је *саобраћај туст*, и дечакова мајка се непрестано цима и понавља мужу да спорије вози, али он ћути приликом читаве вожње, па чак и када га остављају – носећи дете – да сређује ауто, он и даље само одмахује рукама пакујући ствари: да би било све на свом месту када поново одлуче да путују на ранч!

Поштовани господине,

Већ је свануло, дечакови родитељи се ужурбано припремају за посао: пошто је мајку све нервирало – од папуча које су остављене где није предвидела -; уз шум воде у кади, уз шкрипу отварања фрижидера, уз зујање

фена, гледа дете како спава у кругу оградe, за коју је кућна помоћница рекла: Ово је крлетка, али касније се помирила с тим да у кревету са оградом спава дечак; Поштовани господине, дадиља се није враћала у дечију собу већ је одлазила у купатило где је стајала пред огледалом, *у једној дутој реченици у којој аутор вежба прецизности емпиријској језика семантичкој субјектиа, и музику синтаксе, у јодини 1983-ој.* а дадиља се мазала кремом, да би се тек касније враћала у собу да спава; дете се будило касније, и окретало се у кревету: гледа лустер, регал, прозоре, завесе, фикус, а онда покушава да се извије и изађе, да излети изван граница крлетке, али још увек нема способности за то, те се увија, хвата за пречаге, напреже се, и руке и ноге су му слабе, те поново пада у кревет: покретао се, мешкољио, играо се рукама и ногама, стављајући ножне прсте у уста, подизао се, падао, окретао се, вриштао, неузнемирен од дадиље, препуштен себи, јектао још мало – јектање га је смиривало.

Поштовани господине,

Једнога дана дете је успело да се подигне на руке, да се подупре ногама и главом прелети преко оградe кревета: да већ једном изађе из кревета! дете се уплело рукама и ногама, и пало безболно на потрављени тепих, задобивши модрицу на челу, и плачући дуго на поду, одбауљало је до фрижидера, будећи вриском дадиљу, на шта је она уздрхтала вичући: Испао си из кревета! брже га поди-

жући и гледајући где је дете повређено: масира му оток, љубећи му чело сочним уснама, да би оток што брже спласнуо, и како пољупци нису помогли, сецкала је црни лук, правила облоге, понављала: Буп!Буп! Буп! страхујући од дететових родитеља који су дошли касно поподне, јер је дечаков отац одлазио до предузећа своје жене, да би се заједно враћали кући; била је позна јесен када су се враћали, било је касно и мрачно, дечакова мајка је само погледала сина, а отац је као и обично – пошто је опрао ноге и умио се – читао штапму, Поштовани господине, беба је већ дете; сутрадан је поново успело да испадне из кревета, иако је на такву могућност дадиља помишљала, за тренутак га је заборавила, дечак је искористио њену неопрезност да би се опет уздиго, ухватио држаче, пао преко оградe на тепих али, овога пута повредивши руку, и плакавши, а да дадиља није чула дечаков плач, већ се у сну сетила да ће дечак поново испати из кревета – ако му је већ једном успело – и када је скочила, пробудивши се из тешког сна, дечак је већ био на поду повређене руке, тако да јој је сада само преостајало да, ипак, обавести родитеље, зато је телефонирала дечаковом оцу – јер мајци није смела – а он се чак није ни уплашио, већ је рекао: Расте значи, довезавши се колима до стана, те су дечака водили лекару, где му је превијена рука, дато неколико савета, и мајка га је држала увече у крилу милујући му главу да би заспао; дечакову мајку више нико није могао утешити, нити то што кућна помоћница – као да је дериште које је урадило пакост – сама поставља вечеру, брише

непрестано прашину, пере шоље и санитарне уређаје; ни то што је муж додиривао ћутећи, што је вукао дете за нос и уво, за груди и ноге, ни то што се дете мазило у њеном крилу – није је утешило већ се увек враћала на исто питање: А шта да се дете теже повредило? Муж јој није одговарао, нити је кућна помоћница говорила јер би тада дечакова мајка планула, постајала још жешћа.

Поштовани господине,

Љубитељ сликарства и психологије доноси из подрума решетке, које скрива у каучу, да би ујутру њима поклапала дечаков кревет, доносећи му репродукције слика – шумских животиња – које ставља наспрам кревета тако да би детету привукле пажњу. Дечак подиже главу, удара у решетку, затим плаче, да би га дадиља тешила пружајући прст ка решеткама, говорећи: Шта је мали мој. Е, сада си стварно у крлетки, одлазећи да спава остављала је Клеове репродукције да дуго стоје на каучу, и дете зажели да дохвати хартију и игра се њоме.

Поштовани господине,

Већ је поново јутро и дечакови родитељи одлазе на посао, чује се њихова лупа и речи бриге за дечака, зато пажљиво улазе у његову собу, нагињу се над креветом гледајући да ли дечак спава, додирујући му главу са црном скраћеном косом, посматрајући безбрижно

лице у сну, на што дете мало жваће када га додирују, али се не буди; чим родитељи оду на посао дадиља га поклапа решеткама, јер је у крлеци безбеднији и не може изаћи, те она тада спава безбрижно после туширања и мастурбирања – иако пробуђено дете може да плаче, јер зора прво удара у његов прозор и буди га.

Поштовани господине,

Већ је прошла година или можда две, и за дечаков рођендан тетка је купила крлетку са канаринцем: Заволеће птице, рекла је, али дечак је одмах, непажњом, пустио птицу из крлетке: *Излети!* викнуо је, и почео је да плаче пошто је птица излетела из крлетке и разбила се ударајући телом неколико пута у стакло: Бацићемо је. Оживеће. Већ сутра ће певати из твоје крлетке.

Када ће доћи то сутра, питао је дечак, тражећи одговор неколико следећих дана, а његова мајка је говорила: Не желим да хвата птице и поново их ставља у крлетку гледајући како оне излећу и ломе главе ударајући увек у иста провидна стакла, падајући и крварећи док дете плаче и вришти посматрајући како се увијају и како им клоне глава, а да родитељи нису били у могућности да помогну птицама, већ их морају чувати угинуле у нади да ће полетети,

Поштовани господине,

Трава је била зелена, месечина је осветљавала собу, ноћи су још биле хладне, дечаков отац је седео често на тераси и посматрао ноћ обасјану месечином, доле, поред огромних зграда, где су дрвећа ретко засађена и тек се виде напупеле гранчице; пролеће је и дете хвата немир, долазе тихе пролећне кише, мирне, дете непрестано плаче и родитељи не знају шта му је, гледа канаринца који цвркуће и скаче, и родитељи затварају прозоре не би ли видели шта ће дечак учинити; стоје пред њим и дечак разгледа поклон, отварајући вратанца тако да канаринац одмах излети, а родитељи скачу отварајући прозоре да се он не би стрмоглавио и разбио о стакла, а дечак остаје поред прозора и маше птицама које прелећу или које траже храну на тераси: Доћи ће, каже дечакова мајка, Поштовани господине, смењују се поред терасе дани, смењују се сунце и ветар, смењују се нити месечине, понекад ветар доноси кишу и баца капи на дечака, али дечак и даље чека да пролети птица, машући јој, чак су дечака оденули у бело, тако да у белој одећи седи на тераси и маше смејући се радосно и пружајући руку из које баца мрвице, и доручак лети за замишљеним птицама; дечак не види да птице не лете високо, не види да се испод терасе окупљају врапци и кљују мрвице, не види да домар, који чистећи око зграда, сваког јутра гледа терасе не би ли запазио ко баца храну

птицама; кућна помоћница се такође љути јер мора и она да чисти терасу.

Поштовани господине,

Дешава се да дечак зажели да направи , и мисли да сав материјал који постоји, може се искористити за прављење , те је почео да плаче када су бацали пластичне кесе, празне флаше, поломљене боце, разбијене судове; хартије је посебно волео и на њима је ружем за усне, кредама, оловкама или фломастером цртао и правио врата, љуљашке за птице; на улици је одмах трчао до корпе за отпатке и плакао над њима, завлачио се у корпе и кућна помоћница је била мирна, иако је морла да га купа после његовог подухвата, да му пере одећу, чак и молећи га да напусти корпе за отпатке, а он би урлао: *Хоћу га њавим* , и из корпе за отпатке вадио је пикавце, чаше од јогурта, хартије и ређао их;

Поштовани господине,

Дечак је већ одрастао, од малих речника прави веће, те још веће, речнике ставља у још веће, тако да није дозвољавао ни дадиљи да му ускрати речник, а камоли мајци коју би уједао за прсте не дозвољавајући јој да га грли: постајао је самосталан те је од речника почео правити седло и јахао је у њему говорећи да има птица-речника, коња-речника, авиона-речника; дечаков отац није желео да *учвршћује* своје жеље, да их камени и узди-

же, није желео да ствара идоле, тако да им касније приноси жртве, остављао је дете, посматрајући само шта ради, говорећи да су људи некада тежили узвишенијем – не знајући шта је то, што и он не зна – жртвовали се, жртвовали богатство предака – још стоје њихова богатства по ризницама – али њихови идоли и идолопоклонство одавно су променили обожаваоце или су верници створили нове фетише, те нека и његов син има један фетиш, без икаквих овоземаљских питања и одговора који се могу наћи у томовима написаних текстова, и како би отац коју реч изговарао, дечак би понављао да их ставља у речник.

Поштовани господине,

Дечак је одмах зажелело да стави у базу података сваку изговорену реч: *Ветар!*, викао је ноћу, *јануар*, устајући и гледајући у прозор, док хладни ветар окреће снег и баца га у стакло: *Хоћу ветар у базу њодаџака!* Снег се топи, сине, а база података се влажи, *ми ћемо најравнији базу њодаџака, ја ћу ући у њу и итраћу се њахуљицама*, а отац је отварао прозор да би сину показао како је снег хладан, и ветар је дувао свом силином ударајући га у лице, да је дечак затварао очи и мрштио се, вичући: *Хоћу ветар у базу њодаџака!* Гурајући прсте у снег и покушавајући да их стави у уста: *Тојим се! Тоји се! Најравићемо снешка и сџавићемо ја у базу њодаџака, имаће очи од уља, њаприку умесџо носа и сџавићемо метџу исџод њеџове*

руке! Затвори прозор! викали су, напољу је тама и она ће ући у собу. Не! Неће, викао је дечак, хоћу шаму у базу погашака! Тајта, најравићемо базу погашака за шаму, зар не видиш да је база података празна, чекај да сване! Када ће доћи дан? Хоћу Сунце да ставим у базу погашака! Сунце једино не можеш, сваку реч коју изговориш стави у базу података, али Сунце немој! Сунце не воли базу података, Сунце може претворити лед и снег у воду која надлази и односи куће, путеве, насипе. Хоћу воду да ставим у базу погашака! То је мала количина воде, једна кап или један литар, без смисла је да вода од литре стоји у бази података. Вода мора да тече. Вода не треба да буде бара. У барама живе рибе које миришу на тињу, људи их лове и продају на пијацима, крчме их док још мрдају. Хоћу рибе да ставим у бази података. Рибе се не могу чувати у бази података. Рибе се чувају у акваријуму, али рибе нису птице које можеш да пустиш отварањем базе података. Ако исцедиш воду из акваријума рибе угину, а где ћеш људе? Хоћу људе да ставим у базу погашака. Чекај! Мораш да знаш да ли ћеш жене и мушкарце стављати заједно или посебно? Ако буду заједно неће бити могуће, ако буду одвојено желеће свим силама да се споје, јер жене и мушкарци су сами створили своје односе и кукају како им је тескобно.

Поштовани господине,

Како те не мрзи да се играш с тим дететом, говорила је његова жена пролазећи кроз кухињу у ходник, улазећи у спаваћу собу, носећи час бокал, час вазу, тањире, сервис од кобалта који је брисала у соби за столом, те га поново враћала на своје место, да би поново вадила чаше из витрине непрестано се жалећи како кућна помоћница не жели да обрише посуђе уместо ње, јер иако не користе чаше и сервис, прашина, ипак, пада на њих, а њен муж се пита: Шта би жена радила да није кича у кући? Можда би се свађала с њим? А његова жена је била увређена, затварала би врата, док је дечак викао да хоће дадиљу да стави у повест, и ту реч још није могао добро да изговори те је пружао прст ка њој: Немој њу да стављаш у повест, говорио је отац. Она је у свим могућим повестима. Она до краја живота не може изаћи из повести. Стави мене у повест. Неће ми много сметати. Нису ми сметали ни досадашње повести у којима сам живео, те ми неће сметати ни твоја безазлена и неви-на повест.

Униформе, шрује, касарне, цркве, теорије, айошке, таблете у повести!

Поштовани господине,

Дадиља је узимала дечака и водила га у шетњу. Док је дете плакало у аутобусу, поја-

вљивао се граф изван текста, који жели да разори ткиво текста, наводећи да аутор прати тело, покрећане, померање, камерно приказује собу, обавезе људи преузима из дневних планова; умножава симболе, стирати, фетишиизм, производи жеље, љубав, обавезе, чак производи и фрустрације, а о језику аутор не размишља олавајући га, лишавајући га соистивених синтаксичких структура, и семантике, чинећи га белим – емпиријским, а дечак се и даље није мењао, желећи да цео свет стави у језик, да све ствари именује, да животиње које види на улици, у шетњи или у шуми, у лету, на фотографијама, сликама и екранима, жели да стави у језик.

Поштовани господине,

За дечака кућна помоћница је почела више да се занима откако је водила љубав с његовим оцем; иако је и раније водила љубав са једним момком из града, где је учила школу али, праву љубав и задовољство тек је открила у љубави са дечаковим оцем: дечакова мајка ради прековремено, дечаков отац отвара врата, и када је кућна помоћница очекивала глас газдарице: прекор мужу или њој, само је чула затварање врата, што је обрадовало, и није знала да ли се обрадовала што је дечаков отац сам или што је дошао пре краја радног времена, зато га је одмах позвала за сто и почела постављати ручак, на шта је он рекао: Ручаћу касније, и гледао је како седа поред њега, док он намерава да прелиста

новине и не обраћајући пажњу на њу, те је устала и пошла у другу собу, ипак, заустављена његовим питањима да ли је желела разговарати с њим, или му је хтела нешто рећи; дечаков отац се сетио да је и за њу купио слику, зато она може отићи до кола и донети је, пошто је он заборавио; сетио се пре него што ће узети новине гледајући њено радосно лице док трчи до кола, вративши се са сликом коју је још у ходнику распакивала утрчавајући у собу и љубећи га због поклона, захваљујући му, на шта се он смејао и молио је да њему не захваљује, већ претпостављенима његове жене који су је оставили да прековремено ради, те се он шетао, разгледао изложбе, књиге, и на ту причу је кућна помоћница отрчала до сталаже, донела *Историју уметности*, да би прочитала о животима сликара, да би видели бесмисленост протицања времена које је избијало из Гогове биографије – његова познанства, борба, његов данашњи значај – довели су до тога да је кућна помоћница постала потиштена, сетна и незадовољна. Дечаков отац је пребацио руку преко њеног рамена гледајући како уздише и читајући јој наглас биографију, осетивши његову руку, титрај гласа, обоје су се сурвали једно на друго почевши халапљиво да се љубе, више из очајања него што би се стварно желели, јер за дечаковог оца одавно већ није било тајни, а њој је сама реч *очајање* стајала дуго у слуху, Поштовани господине, кућна помоћница се бацала на дечаковог оца без устезања, као гладна звер, на коју је и личила. Пали би на тепих и у журби разбацали одећу, увукли се једно у друго, бежећи из свог очаја у ново

што би се убрзо завршавало и што би их разоружавало. Она се прала у купатилу, а он је замишљао како она шета градом гледајући изложбе и купујући књиге, или како седи у кафани са случајним познаником, понижавајући се: да неко не руководи њоме? Бежећи од сексуалне пожуде увек јој се препуштала, знајући да је било довољно да дечакова мајка накратко изађе у шетњу, или да купи намирнице, да се њих двоје нађу спојени кивни на себе због досадашњег уздржавања. Само жебање са дечаковим оцем појачавлао је њену љубав према дечаку, међутим, у њој није било жеље да отера

дечакову мајку и остане уз њеног мужа, јер сама није желела компликације, већ је била резигнирана знајући да јој апатија неће користити.

Поштовани господине,

Мајка узима дечака и води га на уобичајене лекарске прегледе: стоји у чекаоници са осталим мајкама које држе децу у наручју, причају како деца једу, сисају, како их мајке чувају, које прве речи изговарају, а да дечакова мајка није знала шта да им каже. Лекар мери дете, говори о вакцинацији, препоручује мајци литературу за узгој деце, коју она није волела, јер јој се чинило да читајући књиге из медицине, дете постаје зависно од слова и речи које се налазе у књигама, те болести из књига руководе дететом. Замарали су је називи болести и још више се плашила, тако да је зажелела да све болести које су

биле обавезне, њено дете одједном преболи, и да више ни болести не оптерећују мајку, чак су и болести биле независне од књига у којима су описане: опакије су и опасније за њено дете – вребају га када је најслабије – тако да би дете морало само да заслужи болести, те да касније – током живота – нема никаквих тегоба.

Поштовани господине,

Мајка је слала дечака у двориште да би се тамо играо заједно са другом децом. Он би силазио лифтом, одлазио деци која би га примала у игру, али није успевао да се прилагоди игри: љуљао се закратко, трчао за лоптом, скакао у песак, те би поново одлазио у подрум и правио лутке са дечацима којима је било занимљиво прављење лутака и маштање. Мајка је била заокупљена дететом, стално га је посматрала и пратила његову игру, често се љутећи на њега што није љубазан и што не осећа потребу да јој се умиљава. Љутила се и на кућну помоћницу када она покушава да заинтересује дечака за репродукције слика, или када га је узимала у заштиту, јер јој је њено присуство у кући сметало – њено кретање и гледање у поливено цвеће, у нескинуту паучину, и необрисану праšину, доводило је до беса. Биљке у кући, па чак и столови, почели су да труле без њеног надзора. Њен муж, присуство кућне помоћнице, као и њену вику, прихвата равнодушно као да се давно десила, те јој се сада обраћа говорећи: Добро, жено, и то је било

највише што је могао да каже, а те речи већ превазилазе њену издржљивост, зато је бесно лупала по купатилу, говорећи: Ко зна с ким она спава по граду? Може неку болест да нам донесе у кућу? Да зарази дете. Дечак је остављао своје играчке као да је знао о чему се говори, те би јурнуо на мајку, забијајући главу између њених кукова и почињући да је удара ручицама, што је није болело већ је почињала да негодује: у овој кући су против ње – не само њен муж и кућна помоћница – већ и сопствено дете, па је одлазила у другу собу и почињала да плаче *остављајући* тишину у којој је домаћин равномерно окретао странице књиге, и пушио. У купатилу се чуло шуштање воде и лупање по кади, да би дечак искористио тренутак ненадзора отварајући фиоке и из њих истреса садржај, гомилајући испод ногу дугмад, папире, слике, плаћене рачуне, да би по њима цртао играчке, и чекао мајку чији би излазак из купатила био пропраћен виком. Дечак би ритом папире, успевши да побегне под сто,

Поштовани господине,

Дечак је још дериште али му мајка купује торбу, рачунаљку, свеску и буквар. Дериште ставља торбу на леђа и током читавог дана је носи понављајући: *Идем у школу!* Окреће се око стола вадећи из торбе свеску и оловку, пишући домаћи задатак, плачући ако му одузимају свеску и захтевајући да му је врате, иако му је рука слаба, отима је, и по маргинама, по белим папирима, чак и по зидовима

почиње да црта точкове – линије вијугаве – и тек може само да се наслути камион, и слова која учи да пише танана су и крива. Поштовани господине, када га изводе у шетњу непрестано жели да црта атлас, парчетом цигле црта атласе на вратима лифта, на бетону у парку, на стазама, а да цртање атласа нема везе са спољним светом: То је неки ендогени поремећај, како каже доктор, а жена која је чистила зграду се љути на дечаковог оца вичући: Требало би да одеш и видиш шта је **ТВОЈ** син нацртао, а дечаков отац је силазио са чистачицом гледајући нацртане атласе, правдајући се и желећи да плати мајсторе који ће окречити цртеже, само да се чистачица не узбуђује и не крешти, а дечаку је говорио: Цртај полне органе по зидовима, по нужницима, лифтовима и ходницима, јер деца цртају полне органе и чистачице не могу да препознају њихове уметничке склоности, досадило ми је непрестано узвикивање: Ходите да видите шта ваш син црта! Црта атласе и постаће картограф, а дечак на леђима носи школску торбу и заворљиво понавља: *Иде геће у школу!* и атлас црта поред људи, животиња, црквава, и одређује њихову судбину, као што ће и атлас одређивати његову,

Поштовани господине,

У јесен или пролеће, у току лепих дана, за време младог или пуног месеца током ноћи, када отац води дечака да прошетају градом, дечак мора да иде са *гевојком*. Уобичајено је

да у таквим вечерима шета много младих родитеља чија деца трче и разгледају излоге препуне играчака, хаљина, књига, стакларије, уметничких слика, стварајући вреву на улици, и посматрајући младе који су ишли загрљени или љубећи се; такође загледали робу, изнешену испред продавница, да би продавци ширили хаљине, намештали шешире моделима, стављали накит на њихове груди. Поштовани господине, и у таквој вечери дечак се изгубио јер је журио напред, скренуо лево, а родитељи су ишли испред њега. Пошто дечак није више видео родитеље, већ само ноге које су се кретале, још није знао да се изгубио. Посматрао је ципеле, панталоне, али о шетачима још ништа није знао; и тек када је подигао главу ка лицима људи, када су нестале ноге и ципеле, видео је руке које су се пружале ка њему, чуо је речи шетача; толико су се брзо смењивали ликови да је дечак обарао главу. Стао је поред *девојке* и почео да је љуби, да гура главу између њених дојки. Није плакао, нити је дозивао родитеље, већ је остао између дојки установивши да је међудојчаност довољна да држи главу; љуби брадавице, чиме се радозналост шетача повећавала. Чула су се њихова питања, ужасавање на морбидност *девојчиној* поступка: То није могуће? Вероватно је однос *девојке* и дечака неко измислио? Желе нешто да покажу, или да скрену пажњу на развој детета? Шетачи су бежали од дечака да не би сада у свој живот уплели и некакав протест који би им умањивао улогу у друштву. Неко је рекао: У историји је увек општеважећа мера била лудост, али дечак о томе ништа

није знао, већ је само сисао прст, а човек је понављао: Најгора је општа лудост која прераста у еуфорију. Шетач је стао поред *девојке* и хтео још нешто да каже, тада се нека жена саплела о њене ноге и пала преко човека пригњечивши дечака. Побегавши уплашена даље од њих, викала је: *Девојка* је од пластике! Погледала је колена крстећи се: зашто је та *цура* стала са дечаком пред њом, још се и безочно милујући? Онда су шетачи помислили да се ради о скривеној камери, окупали се око дечака приказујући дотерани осмех, забринутост, гурајући се да су могли згазити *девојку* и дечака. Забринутост за децу која се рађају била је очигледна, чак је и нека жена почела да виче: Не само да жене одбацују децу, већ их дају на чување морбидним *девојчурама*: Зашто рађају децу? Где су контрацептивна средства? Позивајући милицију захтевала је да понесу дете и сместе га у сиротиште.

Поштовани господине,

Дечакова мајка је знала у детињству народне песме и бајке, познавала је историју. Са нестрпљењем је чекала вече када светло петролејске лампе колута по зидовима, када пас чучи поред прозора – понекад трчи до капије и лаје пролазнике – док поред шпорета стоји и греје се баба у кошуљи, да би пришла лампи, скинула је са зида, примакла светло својој глави које јој обасјава седу косу, лице и прсте, да би касније дунула у пламен који се повија, неколико пута шибне зидове и

бабину главу, а онда се утули, те сасвим нестане, остављајући бабу у потпуном мраку који се отварањем детињих очију полако бистри, те дете поново угледа баку која се и даље греје поред шпорета и прича, смењујући у причи вилењаке, са јунацима, са самом причом, а овом детету нема ко да приповеда, већ чекају да у школи научи о попаљеним селима, о ужаснутим мајкама, о владарима и Богу, на шта ће јој њен муж предложити да ућути, јер он мора да спава. Мужевљеве речи је неће поколебати у даљој причи јер њега ништа не радује: увек после рада спава, филмове не гледа, на прославе иде због ње, и досадно му је, у кафане не улази јер ретко пије, слике гледа из увиђајности према кућној помоћници, после првог љубавног искуства више не постоји ниједна тајна коју би докучио, а дете бежи од њих и игра се луткама, лако је рећи: само дете ће изабрати религију када одрасте,

Поштовани господине,

Отац би развезао своју причу: после студија је установио да нема шта да ради. Дипломци су почели да орагнизују сусрете, али он је отишао само једном слушајући доконе људе који су као деца ловили рибу, зато ће и сада поново почети да се баве риболовом. Купио је прибор и опремио се, да би зором одлазили у риболов, а он је са њима ишао једном јер није умео да лови, само је одушевљен гледао како је било потребно избацити рибу на суво и посматрати тај феномен живота: риба се

пруља, повија реп, скаче и било је довољно само поново бацити је у воду и врати је животно – што је он и учинио – посматрајући како риба пада у плићак. Његов колега је скочио за рибом, међутим, она је почела да витла репом, дошла је до дубоке воде и нестала, а његов школски друг је био толико бесан, да је ударио дечаковог оца. Поштовани господине, и у причи отац пружа руку ка дечаку да би га помиловао.

Поштовани господине,

За рођендан који су славили сваке године долазиле су две мајчине сестре са децом, и у кући се осећала еуфорија, а велика торта са забоденим свећицама стајала је у дечаковој соби, и ужурбаност као да се одвијала ради торте коју би уобичајено гости погледали, да би се касније преселили у гостинску собу разговарајући, гњавећи дечака, међутим, он није желео да прима рођенданске поклоне, већ је понуђене бацао, на шта би дечакова мајка говорила: Па сине, то су ти сестре. Оне те воле; дечак је плакао тражећи да му за поклон донесе слике, тако да су убрзо сви његови поклони постали слике, чак је и мајку нагонио да торта буде нацртана – слика-торта – а онда је прихватао било какву тарту мислећи да је свака торта слика. Како је рођен крајем лета после сваког славља излазили су у шетњу: сестре са кикицама и кратким сукњицама, родитељи свечано одевени, и њихов гласни говор, њихова радост, одушевљење, увек су скретали пажњу пролазници-

ма, док би ишли у централни парк, и тамо шетали показујући деци споменике, реку, дрвеће и клупе, тражећи натписе у стаблима које су урезали у својој младости, али натписа најчешће није било, јер су клупе биле поломљене, а дрвећа одрасла, и родитељи се сами нису могли сетити где су урезали прве љубавне стихове који би изазвали у њима сету, удаљену чежњу која се повезивала са жудњом; седели би у башти кафане и посматрали дечака који се завлачио испод стола, љубазно говорио гостима до виђења: приче родитеља су биле сећање на детињство, на некадашњи град, на дане који су крајем лета мање бучни, али ниједна прослава није прошла а да их дечак није разочарао; једном се закључао у купатилу пуштајући воду, тако да је престашио госте који су почели да ударају у врата урлајући од беса и страха, и уместо да наставе прославу водили су га лекару јер је бежећи од раздражених гостију повредио лице, да би – после повратка из ординације – гости седели окупљени око њега, а он је, увијен и блед миришући на јод, седео поред њих и ћутао, умирен, са двама копчама на аркади.

Поштовани господине,

Дечака су одмалена покушавали да укључе у заједнички живот, водећи га на базен: поподне је и ветар пири, а сунце се уздигло изнад града, те вода базена испарава, и *музика синџаксе се закрати*ко мења: Дечака стављају у ауто. Он одмах покушава да отвори врата. Руке су му слабе. Нагиње се над оцем

и стално га пита: *Куда идемо?* Пролазе градом. Дечаков отац ћути. Дечак се подиже са задњег седишта и

покушава да га обухвати. Отац се измиче и нагиње над воланом. Моли дечака да седи али он, као и обично, не слуша туђе речи.

На базену нема никог. Јасно се чују речи у празној сали. Неколико дечака шљапка по води. Чује се како падају њихове руке на површину воде. Отац свлачи дечака па себе. Онда скаче у базен и плива.

Погледај како тата плива!

Замасима руку разбија воду. Клизи по њој. Онда плива до ивице базена. Удара по води да капи допиру до дечака. Он плаче. Нека купачица говори да ће се дете увек плашити воде. Тако не треба поступати са дететом! Дете треба постепено привикавати на воду тако да се радује води, да заволи воду, да се одушеви њоме, да после заплива и зарони у њој, али дечак вришти и не жели да се купа, питајући зашто базен није душек, те бежи по сали тако да га отац мора силом ухватити и замаховати као да га жели бацити у воду, да би поново чуо глас купачице која почиње да му прети, приближавајући се, тако да он одмах даје дечака купачици, који је гледа забезекнуто и надурено, да би његов отац отишао до аутомобила и донео гумени душек стављајући га испред дечака, на шта се купачица противи молећи дечаковог оца да склони душек јер детету треба омогућити несметани развој, али дечаков отац скаче у воду и прска њоме жену. Купачица покушава да заштити дечака, примичући му се. Он грчи лице као да жели да заплаче, и грч његовог

лица спречава купачицу да му се приближи, тако да је убрзо стекла утисак да није потребна детету, зато је села даље од њега, али га је и даље пратила: дечак рита душек до ивице базена, и када га је убацио у базен, када је душек шљиснуо, дечаков отац је знао да ће дете скочити за њим; скок дечака у воду је пресекао купачицу која је уплашена тупкала поред базена, подврискивала збуњена храброшћу дечака који је до малопре плакао квашен капима воде да би сада сам скочио у базен, тако да је скочила за њим понављајући: када је глупост света створила душек-живи с њим и маштај!

Поштовани господине,

Првога дана у забавишту дечак се завукао у угао, стојећи поред камере и ћутећи, док су се друга деца окупљала око играчака, галамила и растунала играчке, плачући, тражећи нове играчке, отимајући се, узнемиравајући васпитачицу која је корачала поред њих, гледала их: миловала им је главе, узимала играчке од једних и давала другима, тешила оне који плачу, непрестано посматрајући дечака у углу, иако је његов отац напоменуо да га остави самог док се не привикне на другу децу, и док не почне *колективно да живи*, а дечак је оборене главе и намрштен гледао медведе од плиша, гумене патке, коцкице, штапиће, ракете, авионе, затим, васпитачица окупља децу и разговара са њима; пита их: Ко има маму и тату? Ко има баку и деку? Како им се зове сека? Деца подижу руке и одгова-

рају, како им се зове бата, како им се зове сека, док их васпитачица учи да говоре једно за другим, да говорнике не прекидају, желећи да чује неког ко ће дати неуобичајени одговор; девојчица са киком каже да има куцу која се зове Жан. Када мама дође с посла заједно воде куцу у шетњу. Куца трчи испред њих и њушка, њушка. Мала је. Има длаке које падају преко очију. Куца скоро да не види. Длаке су јој жуте. Куца је паметна. Она не пишки и не каки у соби. Гребе и жели да изађе када јој се пишки; Милица има брата, који је мали, тако да га чува бака, Милица јако љуби свога брата и када плаче, и када се мама секира због његових суза дајући му да сиса, јер бата воли млеко, и чим Милица одрасте чуваће брата, стављаће га у колица и бата ће се држати иако има мале прсте, мале! мале! ипак може да мрда њима и да маше; Синиша има бабу на селу која га много воли иако је ретко посећује, али када оде код ње, бака га води у башту, води га на поток, показује му куцу, мацу; има и краву и теле, има прасе, има пиле, и све животиње су лепе и умиљате, бака му је дала чак и маче и оно се играло чипкама Синишине мајке, и зато су га вратили на село, јер маче не може да живи без велике маце, сада више нема ни маце, ни куце, има тету, али тета неће да га чува, већ само пева и скита, зато су га дали у забавиште; други дечак Милан каже да има кола и тата га ставља у њих док шетају градом, чак га и тата ставља у крило тако да Милан вози час брзо, час кочи, а мама не воли да Милан вози брзо и каже: Склони дете да ти не смета. Пази како возиш. Знаш да непажњом долази

до судара, али Милан не воли да пере, и зато увек бежи у собу док тата шмрком чисти ауто, васпитачица додаје да су судари аутомобила чести и деца треба да прелазе улицу само са мамом и татом; а дечак у углу је и даље намрштен, и чим га васпитачица погледа он се још више намршти и повије главу, тако да њена рука која покушава да га помиљује, не улива поверење, јер дечак одмах бежи у угао, стављајући своју камеру испред себе и ћутећи као да му је камера одбрана, док му васпитачица тепа, постављајући му питања која је већ поставила другој деци, али дечак не одговара на постављена питања, већ се само мршти. Покушај васпитачице да склони камеру и дечака доведе до групе у средини сале, наилази на енергично одбијање, тако се друга деца окупљају око њега. Васпитачица ставља руку на његово раме причајући како он не зна да говори, на шта се дечак љути и одговара на сва њена питања: *Имам камеру. На филму никој не чувам. Највише волим камеру*, и када је васпитачица оставила дечака и отишла до прозора – јер се напољу чула сирена хитне помоћи – дечак је узео камеру и вратио се у угао, Драги господине, у школи, на часовима ручног рада када су ђаци правили мачке од глине, куце, корњаче, штофане птице; када су ткали и плели тепихе, правили електромоторе, дечак је увек правио Dž. Зашто правиш Dž? питала га је учитељица. Да више ниси правио Dž! претила му је. Дечак је ћутао и даље је правио Dž говорећи да ће у њему сместити направљене корњаче, лепо исплетене флаше, и било који ручни рад који је учитељица са поносом

подизала показујући га другим ђацима, дечак је говорио да их треба ставити у Dž; једном се десило да се једна девојчица расплакала зато што је дечак њихове мечиће или чупаве псе желео да стави у Dž. Учитељица је пролазила поред њега. Вукла га за уво, Драги господине, дечак је хтео да зна ко је први измислио башту, пошто је по њему најважније откриће света баштина, те чак и није желео да проба слатко које су правили на часу домаћинства изван баште, јер му се учинило да ће повраћати; утроба ће му се поцепати и кроз њу ће се исцедити нестајући заједно са отпацама, али наставница намерно није желела да му да да једе у башти, док није схватила да дечак најбоље оцене добија одговарајући из баште, да најбоље писмене саставе ради у башти. Та башта има чаробну моћ, говорила је разредна, али се свака нова наставница противила: Башта, говорити. Из баште одговарати. Режати из ње. Да ниси постао алергичан на свет, те бежиш у башту?

Поштовани господине,

Ђаке су сакупили у једној великој дворани, дозвољавајући им да разговарају упознајући се међу собом, носећи торбице, свеске, а само је младић носио шприц изложен ђачким погледима који су у тражили хероин шприцу, али је он био празан те је понеки ђак питао: Где је хероин? Дрога је давно већ била употребљена, те је младић само намигнуо и осмехнуо се очекујући да се стиша галама, која се одједном прекинула јер је у халу ушао

говорник у оделу, са лептир-машном, оче-шљан и обријан, и пред микрофоном почео да броји и дува, затим је ударао длановима, што је био знак да се ђаци утишају, лупао је док у сали није завладао мук, да би затим будућим ученицима зажеleo добродошлицу, да би после говорио о правима и дужностима ученика наглашавајући да је похађање средње школе добровољно, да школа утиче на преображај и целовитост друштвеног система, да неодговорним, нерадним и непослушним ученицима нема места у школи; укупни напредак друштва, развој науке и културе, промене у технологији и организацији производње, захтевају развој целокупног образовања... стварање стручних кадрова потребних друштву, подизању општег и образовног културног нивоа свести; да се мора променити затечена структура – и тако је говорник причао извесно време али су ђаци престајали да га слушају и почели су да се сашаптавају међу собом, да се смеју једни другима, да склапају познанства, да прилазе младићу, и разговарају са њим; други говорник је изнео да школство доприноси свестраном развоју личности – што је, уосталом, резултат снажне демократизације, као и децентрализације школства, да се школство прилагођава крупним променама у светској науци и техници: развој система перманентног образовања и прожимања рада и образовања; његове речи замењује аплауз.

Поштовани господине,

Младић није могао да се уклопи у друштво из школе, јер док је ишао с њима чинило му се да је придодат, да је израслина која смета осталим ђацима; и када је био са друговима бежао би у угао њихових станова, слушао како причају или је одлазио у нужник где је читао књиге које би узео из њихових библиотека, јер су најчешће станови имали богате библиотеке; просторије су биле замрачене, трештала је музика, његови другови и другарице су плесали, вриштали, знојили се, љубили се испод стола, а младић је улазио у купатило, често читао односећи књиге кући и настављајући да их чита, да их касније није ни враћао, међутим, није успевао дуго да се дружи са школским друговима, тако да је најчешће бивао сам; и наравно, у дружењу су предњачиле другарице које су ишле с њим у кафане где би се окупљали просјаци, музиканти, наркомани, уметници; младић је у неколико вештих потеза успевао да нацрта њихове ликове, боре на њима, и та способност га је почела издвајати од других гостију, тако да је меланхолија која оставља линије на лицу нестајала, али и престао је да обраћа пажњу да ли су поред њега школски другови или шверцери, људи из јавности који су почели да се диве младићевом таленту, а он није желео њихову сенку поред себе, није желео да га њихове речи занесу, чак је и ласкања и признања одбацивао; окупио је око себе неколико младића који су желели да покрену правац

у уметности не знајући како би му дали име; друштванце није хтело да говори са осталим ђацима, нити су желели да разговарају са гостима кафане; правили су скице и писали програме, али се младићу то прво и наивно иступање чинило недовољним; прекинуо је дружење са групом из школе препуштајући им да сами издају манифест, а он је почео да ишчитава часописе на предлог кућне помоћнице; не, он није достигао ниво који је желео, тако да му је било потребно дружење са сликарима, одабирајући једног од њих који му је у кафани рекао: Само талентован младић може схватити да није дорастао послу. Верујем у тебе, дечко.

Али, дружење са сликарем допринело је да разочара групу својих другова који су веровали у њега очекујући да држи говоре на тргу, у кафанама, за столовима; нова уметност о којој говори завршила се са неколико скица, са неколико програмских тачака које је унео у цртеже да би их касније поцепао, и његово лице, које је поседовало одлучност, поново је постало наивно и безазлено, да би израз попримио гнев који је остајао данима. Младић је ћутао; изнедрио је особине једног пубертетлије. Поново је постао мученик који се радује затварању у себе. Каснији успех, и сва признања која ће доћи, прихватио је с неверицом; упоређивања са другим уметницима доносила су му разочарења: размишљао је о људима који су своје ставове годинама стварали, а онда су одједном схватили заблуду: муке, неспокој приликом стварања слике о себи, насупротив могућем трагању уместо трагања у сликарству, навело га је да заволи

сопствене заблуде, више него корисне промене.

Драги пријатељу,

Сваки први час, код било ког професора, протећи ће у питањима постављеним младићу: шта је агенс? (треба стећи знање!) Шта се сме у школи а шта не. Шта би требало дозволити ђацима, а шта не? Прво ће ђацима дозволити да се окупљају на тераси школе која је била отворена само лети и то за професоре, али онда ће је морати отворити и за ученике; друго, ђаци ће изборити кутак за пушење, све захваљујући агенсу; и безначајне повластице добијали су с обећањем да неће изговарати реч: агенс! Само ће младић и даље изговарати ту реч. Зашто је понавља? Дозволили су им пушење, ношење дуже косе, укинули су ношење униформе. Сваке вечери његово друштво ће се окупљати на тргу на коме је стајао споменик ратнику. Са доње стране се налази кафана, а са горње стране слепа улица у којој се налази башта. Ђаци ће се окупљати у башти бежећи са часова,

Драги пријатељу,

Донеће ученици жабе за сецирање, и слушаће објашњавање биолога о функцијама центара који се налазе у малом и великом мозгу, међумозгу и кичменој мождини; показиваће им плаве тачке, на пластичном мозгу – макети људског мозга – штапићем у длака-

вој руци; говориће о кори великог мозга хипоталамусу – центри за рад срца и плућа, вољни центри, обојени су црвеном бојом; ставиће ђаци жабе у пластични суд, да не би скакале, и лежаће жабе једна преко друге у том провидном суду као да су стављене у конзерву, мицаће се. Скинуће младић поклопац суда, излазиће жабе једна за другом, скакаће по поду учионице, хватаће им се на трбуху прашина остављена од ђачких ципела, настаће дрека и вика ученика, попеће се ученице на клупе и врштаће, жабе ће бити испод стола, већ прашњаве, покушаваће да се успну уз ногаре столова, падаће на леђа, и копрцаће се. Појавиће се биолог, застаће збуњен, гледаће жабе и слушаће врштање ученика; погледаће само њихова лица, утишаће се гласови за тренутак, и стајаће забезекнути, питаће их: Студираће неко од вас медицину? Подићи ће руке будући доктори, и не плашећи се жаба јуриће их по учионици, и хватаће их, враћајући их у теглу; стишаће се галама, и уписиваће професор час, прелиставаће практикум са ученицима, говориће о ђацима који су похватили толике жабе – што је било за похвалу – после тога, навлачиће споро на прсте гумене рукавице, ђаци што ће студирати медицину, донеће први маказице, етар и ставиће најлоне на столове и почеће да опијају жабе; опираће се оне на приношење марамница натопљене етром кривећи главе, да би касније само протезале батаке; опијаће их, окретаће их на леђа и отвараће им полако грудни кош маказицама, крцкаће кости које режу и жежиће се поједини ученици, отвориће им онда грудни кош, и гледаће

како им ради срце, надимаће се оно, да би тек... говориће ученици о раду срца и крви код гмизаваца, о разлици у грађи срца код гмизаваца и осталих бескичмењака; одговориће после тога ученик на питање: Који се центри налазе у мозгу? И један по један центар уништаваће вештим забадањем чиоде у мозак, разарајући га, показиваће како престају поједине функције органа жаба – престаће прво да ради срце, а онда остали делови тела са разарањем мозга губиће своје функције – показаће биолог како се удови још увек цимају, иако је мозак разорен, и подизаће ђаци руке, и одговараће: како се центри за покретање удова налазе у кичменој мождини, разориће и тај центар: неће се више покретати ниједан део тела – уништиће цело тело жабе.

Драги пријатељу,

На следеће вежбе из биологије донео је момак мачку. Носио је у торби без хране и воде. Долазили су ђаци и миловали је. Умиљавала се. Вртела је репом. Прела је и колутала очима. Гледали су њене бркове, очи, реп, ноге, њену длаку. Тражили су од момка да је помилују. Дође професор биологије и момак захтеваше да сецирају мачку. Побунио се професор, скочише сви ђаци: сецираће мачку! Погледајте како је лепа! Објашњаваше професор да се на факултету сецирају жабе, мачке, мишеви и пси, али у школи није могуће: сецираше у логорима људе, сецираће сада једну мачку! донеће сутра живе птице:

сецираће их! и напуњене ватом носиће их кући: *Ви сте сви напуњени људи*; слушаше га професор како виче, а младић узне гумење рукавице натакну их на руке, узне етар, распростре полако по столу мушему, донесе торбу, тепаше мачки: *Мачкице, моја мала мачкице. Како си ти лепа, о, добра мачко, како си ти добре ѓасмине. Реѓка ти је ѓасмина и моју да ти уновчим, али ја хоћу да ти убијем. Моја мала и граѓа мачко*, изнесе мачку из торбе, ставише је на сто настављајући да јој тепа, поче је миловати, подизаше мачка ноге и увијаше репом, миловаше је он и даље и примицаше главу ка њој, нападоше га тек када је узне крпу натопљену етаром и хтео да је стави мачки под нос.

Драги пријатељу,

Вратила се младићева мајка са родитељског састанка, седео је младић у соби, знао је да ће она прво отићи у собу где је чекао отац, ући ће унутра, оставиће мантил или се пресвући, а онда ће дуго чекати да је он упита о утиску са родитељског састанка, али отац је неће ништа упитати: *Не питаш какав ти је син ѓак?* рећи ће она. Али оца неће занимати синовљев успех; рећи ће: *Ма, мани жено дете*; испричаће му, бесна, да је његова кривица што младић показује лош успех у школи, што га он погрешно васпитава и што не врши притисак на њега да буде што бољи ѓак: да буде у свему најбољи; дозволио је детету да их не поштује. *Шта ће радити када одрасте ако не успе да заврши школу?* рећи

ће мајка: *Дете има свој пут! Нервираће се мајка на његове речи; слушаће младић како она претура по плакару тражећи кафу и шећер, како лупа шољама и лончетом: попиће кафу и мало се смирити, улазиће тада у његову собу, али младић неће чекати да она било шта каже: изаћи ће из собе, ући ће у купатило; стајаће мајка пред вратима купатила, и причаће, пуштаће младић воду да не би чуо њен глас, викаће она тада још јаче: *Чији је он син када не успева да савлада прве препреке као што су најобичнији средњошколски предмети!* Улазиће онда у собу вичући да се затворио у купатилу и да је не чује, отвориће младић славину и њен глас неће доспевати до њега, подићи ће тада отац новине, видеће је само како одлази у другу собу, јецаће дуго немоћна, умиће се касније и успавати од ѓутње и беса; младић није волео мајчину депресију и одлазиће зато у град, знаће да ће се она после буђења поново свађати са оцем; кривиће га зашто је дозволио да младић оде у град: како ће вика и лош успех у школи утицати на њега? *Дете може нестати негде или се убити, неће моћи да спава читаве вечери чекајући да се младић врати, дочекаће га већ припремљена за спавање; називаће младић такве тренутке мајчиним данима:* дани када је мајка због нечег била осетљива; свађала се најчешће са кућном помоћницом, јер јој је то било најлакше, она је једноставно морала да јој се повинује, и навикла је на изливе њеног незадовољства.*

Поштовани господине,

Узимам оловку и младића који је тек ступио у пубертет – који свакодневно онанише, замишљајући како се шире колена кућне помоћнице, како попуштају пред његовим наваљивањем, а младић са удрвљеним курцем, продире у њен отпор, и ту застаје у купатилу, пред пјс шољом, и замишља њен венерични брежуљак, њену длаку и отвор, њен сикиљ, мале и велике набрекле усмине, о којима брижно ишчитава часописе и анатомију, па онда даље осећа како се кућна помоћница отвара и он продире у њу, зноји се над пјс шољом – покушавам да проанализирам стање пубертета, о коме се говори у књигама до доба адолесценције, да престанем да описујем шта младић ради, већ да га сврстам у неке категорије, као што је интравертност, контравертност, фрустрација, мотивација, флегматик, меланхолик, колерик; ноћу је сањао како га кућна помоћница силом увлачи у њен кревет, како долазе неки непознати људи без глава, са огромном снагом, пребацијући га преко њеног тела, ујутру када су њих двоје сами и он онанише испод покривача, тачно разазнаје њене кораке по соби, по купатилу, разазнаје њено дисање и њихање кукова и очекује да она уђе у његову собу, иако зна да ће се уплашити, да ће му одузети *сласћ* *машићања*, да неће ни покренути руке ка њеним дојкама, замишљајући их у својој голотињи: брадавице боду његове усне и врх језика, и неће ниједну реч рећи о љубави; јед-

нога дана је развезала косу која јој је одједном прекрила голи врат што је у младићу изазвало пожуду, пустила је косу да падне заједно са мирисима, да јој тешка и густа заклони образе, па је онда раскопчала блузу и скинула је, тако да се дојке без грудњака опусте бодући комбинезон врховима, подигла је ћебе и увукла се у његов кревет рекавши да је дошло време да и секс *пређе преко њеја*, сликара је то касније много мучило. Осећао је често њену топлу руку која се знојила када су се пели уз неки брег и он је ишао пред њом и вукао је њену руку, да је та њена вучена рука била мокра и мека, повлажила се од зноја, и младић је осећао њену мокру руку и дадиља је осећала, али нису ни реч о томе рекли. Сликара се будио ноћу и размишљао: зашто је водила љубав с њим? Корачао је по соби у пижами, разгледао ствари – сто, витрину, чаше, слике на зиду, слике његових предака у албуму, тањире и вазе од керамике и порцулана, сопствену гардеробу, онда књиге које су му биле незаменљиве – зашто је водила љубав са њим? Отварао је прозор и гледао у ноћ. Поглед му је падао на удаљено брдо. Преко брда је видео светла, тако да се младићу чинило да ноћ извире из брда; испод прозора је видео паркиране аутомобиле и светла поред њих, корпе за отпатке, а дадиља му је говорила да је прво љубавно искуство препуштено проституткама, да оставља последице и трауме. Одтада му је постала толико блиска да више никада нико неће бити тако близак с њим, и чинило му се да се сада – кад се игра њеном дојком – *отварају разни цветови њејовој дејћинстви*, а она је

ујутру љубила његову главу. Пошто је сликар знао да ће доћи, устајао је раније да би се умрио и опрао зубе, а после се враћао у кревет и тонуо у нови кратки сан, безбрижан и детињи; често је чуо како дадиља отвара врата, како полако повлачи руку под покривач, време од отварања врата док га додирне руком је тако дуго; она дуго корача до кревета. Касније је мислио да она чини пакост: води љубав с њим из освете према његовим родитељима. Очекивао је да се нешто догоди: догађај који ће га разочарати, који ће му поколебати веру у живот, да ће се његова тајна једног дана открити, да ће откровење доћи као потреба. *После прве љубави више нема тајни*, говорио је његов отац, а он је мислио да осећање спокојства назове животним осећањем, да на њега не може дати одговор, сама питања нису добра ни када се постављају, а још су гора када на њих желиш да даш одговор; **И избриши оно зашто?** Ја знам да ти је жена била потребна. У младости је љубав много безболнија, зато се брзо и преболи. Када одговара у школи то чини због дадиље; испочетка га је то радовало, али касније је увидео да му кућна помоћница, и помисао на њу, одузима сопствену снагу, а она му је и то говорила, да не жели да их веже ништа изузев ослобађања, јер секс је потребан и њој и њему – он је ступио у пубертет, а она је постала зрела жена – и први пут да је могла током живота да редовно упражњава сексуалне односе, и раније је повремено водила љубав са неким људима на летовању или у граду, али то је било од случаја до случаја, а снага сахне, она нестаје без љубави, њој су потребни ти соко-

ви да би се отварао новом свежином; њој је потребна радост која мења део тела и отвара га, и сликара је тада упознала сасвим другачије; био је он за њу дечко који може да буде поносан, може да се радује, и та радост му је доносила ведрину у лицу што је примећивала и младићева мајка, говорећи како се младић пролепшава, како је бољи ваздух који удишемо, препоручујући му излет, држање отвореног прозора, а сликар је активнији тако да је у себи добио освајачку снагу што до тада у његовој природи није било нетакнуто да је нестајао његов отпор у цртама лица, у разговору, у смењу који није био са наборима чела и лица; нестала је уздржљивост и потиштеност, престао је да се штеди у борби, у разговору: Открио је неку тајну, рекао је његов отац.

Какву је тајну могао открити? Сликару се чинило да је кућна помоћница за њега учинила нешто врло важно, нешто исконски важно: извела га је из отуђености, и он се указао не у својој беди коју је до тада замишљао, већ у својој снази коју је крио, у снази једне природе и зрелости која је тек почела да наступа, и то је почело да га обавезује, те је кувао кафу кућној помоћници, пазио је да не буде пробуђена, а онда се плашио да је дадиља баш и желела његову пажњу, међутим, она као да је и слутила његову сумњу, говорећи му да је рад у кући њена обавеза, а његова услуга је незнатна, те ништа јој неће значити, већ нека он обавља своје уобичајене послове, а то што је она радила толико година од када је дошла у ову кућу, може и даље наставити да ради, а њему, младом уметнику, за кога се

нада да ће постати важан попут неких сликара ренесансе, није толико важан предмет доживљавања колико самодоживљавање, те је за почетника у љубави најважније превазилажење ње као жене, најбоље би било да оде у собу и гледа репродукције, да чита биографије сликара.

Драги пријатељу,

Како је смрт родитеља и крај детињства...,

како се отац старао да му син увек буде слободан,

како је сликар имао свој живот; *док је био у Њујорку, у некој галерији у којој је гледао црно-беле штампарије америчких сликара, поливање слика бојом и песком, отац је изненадно осетио*

како га боли у грудима и како му се кида срце,

како је умро два дана касније, а да није желео да оде у болницу, нити је желео да се сликар врати због његове смрти.

Говорио је: син не мора да се врати, јер његов долазак *неће моћи да ме излечи, а то што ја отац неће видети на самрти, и син неће гледати како му отац умире, јесте неважно;*

у последњем тренутку је шчепао за руку неку рођаку која је још говорила да она мора да пошаље телеграм,

како је последња снага коју је имао изашла кроз тај стисак; како он припада себи, а његов син свом животу, *и ту равношежу*

између живота сада, када је он немоћан и када умире, не смеју да прекидају неке рођаке које сусреће само у време болести;

како је сликар тог дана био узнемирен и нервозан, како није знао зашто је фрустриран; *шешила ја је нека жена, а он је ћушао, док су шетали парком; лише у парку је одлагало, млади су трчали по тррави, или седели поред фонтане, и сликар је видео њихова лица;*

како је предвече тескоба нестала, сликар је почео да се смеје,

како је његов отац умро тог дана, већ га је чекала урна са пепелом када се буде вратио, и како ће му позлити, јер није присуствовао умирању оца, тако да није могао да поверује да је та урна имала неку везу са његовим оцем,

како ће га у авиону замишљати: колима одлази на ранч и пече роштиљ,

пита сина да ли је гладан, изговорио је очеву фразу, да у животу нема тајни, да су само чула важна јер у њима постоји оно изван: простор који сагледавамо, и оно унутра – неколико надражаја;

како није ништа могао да каже, само се спустио у фотељу, заћутао, задрхтао, зајеццао,

како нико пред њим није стајао осим мајке, једино што му је преостало јесте да очекује нову смрт, смрт мајке;

Драги пријатељу,

Умрла је изненада, и *када* га је очев колега нашао у кафани – и то је било први пут да га тражи – и *када* је прошао кроз врата и стао, и *када* је почео да гледа од стола до стола, и *када* га је сликар видео и устао, знао је одмах за њену смрт, тако да речи: пребачена је у болницу, ништа нису значиле; и пошли су заједно, возили су се трамвајем, и како у болницу нису могли да буду примљени, назвали су телефоном лекара који је рекао: критично је, и да ће се тешко извући, и када су сутрадан јавили да је умрла; седели су у стану за столом и ћутали, били су ставили јело на сто али нико није јео: очев пријатељ је пушио, а сликар је држао руке на столу и играо се прстима; осећао је како му стан постаје туђ, иако му се још увек чинило да ће мајка изненада изаћи из купатила и викнути нешто на њега, или на оца, који ће само промрмљати: јесте жено; дуго је очекивао њен глас али онда му се чинило да негде далеко одјекује у граду, и док се сећао морао је да закаже кремацију, али он је седео за столом док су долазили рођаци: звонили су и нису се поздрављали са њим. Он није познавао обичаје, а и ти људи су му били непознати; и како је нека жена заплакала, а друга је говорила да не плаче док јој је син у соби, како је чуо да жене јече у другим собама, само се чудило: жене су биле далеко, не само од њега већ и од његове мајке, чак му се чинило да оне безазлено плачу и да је нису познавале, и *када* је једна од њих

села поред њега и молила га да једе, изненадиле су га њене речи: Ми смо заједно одрасле, после је живот тако брзо прошао, и сликар је чуо те њене речи и схватио колико је детињство важно, те жене су познавале његову мајку у најважнијем добу живота – после је живот тако брзо прошао – *када* је стигао ујак, бежали су из собе у којој се налазио сликар да га не би узнемирили; како је на гробљу била гужва сликар није знао шта се дешава и видео је људе који заједно са његовим ујаком улазе у зграду, па излазе, носе цвеће, разговарају па се враћају, гледао их је и чуо речи: Уђи тамо и погледај је пре него што оде на кремацију, и сликару се чинило да не може ући, да стоји дуго пред вратима, а онда је чуо како неке жене разговарају да не би требало да уђе, да од ње није ништа остало; како је она бледа и увенула, и зар је могуће да тако брзо жена пропада, да је смрт тако брзо испија и односи, а друга жена је рекла да мора да уђе, да мајку види последњи пут, и како га је родила и није важно како сада изгледа. Сликару су дали свећу и цвеће, и он је улазећи свећу држао чврсто, не гледајући жене око леша, које су се померале, већ запаливши свећу ставио је цвеће поред леша који је ионако био претрпан цвећем, тако да га сликар није видео, али *када* је припалио свећу видео је како пламен игра на њеном лицу, и препознао је мајчин нос који се сада ушиљило, образи су били упали, коса је била расута поред главе, а на грудима је стајао крст и сликар је пао преко леша, и тек тада је додирнуо њене хладне руке, које су биле прекрштене – руке су биле издвојене тако да му се

чинило да је састављена из делова – и почео је да јечи, а две жене су га подигле и изнеле напоље, и сликар је стајао даље *када* су је ваљда износили, и трајало је још неколико тренутака то чекање и плач, и после је неко рекао: готово је.

Осуда изложбе

Пошто сликарева изложба која је могла да се зове *Замор ђоџиснуџим значењем*, а звала се: *Слике ђосџогара* није била прихваћена, а сликарева изјава: не може а да не ради акт! његова целокупна уметност извире заправо из актова; ако су Гоген, Гог и Моне, сликали у пољу, зеленом пољу, у коме дува ветар, поигравајући се са биљкама, чупајући, носећи и савијајући их: ветар узнемирава воду, таласа је или узбуркава, поиграва се са светлошћу, која другачије пада у пролеће, другачије у јесен, на опало лишће и траву, на мостове и задимљене луке: у пољу ветар их шиба и обара штафелај, збацује капе са глава, мрси косе: гледају рало и људе који им се чуде;

ако су неки сликари цртали у кабинетима са светлом које продире кроз решетке окна: где светло даје боје на платну и њихов сјај, те су ликови испијени, палете су затамњене, средства проста, ликови позери;

неки су цртали у црквама у сјају злата, гравира, живописа, свећа и кандила, у сјају боја, са фигурама сибила пророка анђела: Божји суд, Изгон из раја, Харонова барка, Венера и Мадона;

други су изашли на улице, гледали су светла између решетака, између блокова и зидина, били су у кабареима, у њихове слике *улазиле су* проститутке, људи са белим рукави-

цама, бордели са новим декором; богиње су изаше из храмова и сусрећу се са проституткама;

сликар црта актове, он не може да ствара слободну уметност без актова, мора непрестано да гледа кроз модел, или да ради на њему; тежња за актом довешће га до тога: сликар ће почети да слути – модел неће бити потребан, нестаће као и сви предмети чијих се имена сада и не сећа, а самим одрицањем од модела постепено ће нестати и реч модел; већ је у средствима комуникације синтагма слика *Њосћодара* замењена речју *Њорћрећ*, а затим, пошто је откривена превара: сликар увек црта модел! подвргнут је општој критици, тако да се на телевизији појављивала само слика без речи тј. слика протеста, јер до тог тренутка у земљи је одржано 918 протеста на којима је осуђено сликарево иступање: он заправо мора цртати иако није са моделом; исмева раднике за све оно што су створили, за шта су се борили и боре: сањали су, заправо, модел, па су демонстранти на зборове доносили слике господара које су цепали, јавно спаљивали, док би камере пратиле манифестовање грађана, сликом без речи, а да су већ гледаоци знали речи збораша; питао је сликар: какви су демонстранти који га широм земље осуђују уништавајући актове, тражећи његово појављивање и одговор? модел га моли да остави рад на акту, да ишчезне док се стиша та халабука, заправо: *сам Њоред Њорћрећ*а чији ме рам нимало не ићићи и не брани (нићи је рад на акћу моје бексћиво), изложен сам знаћижељи незадовољних, лакоумноћи доконић, ћневу Њроћалић,

да ме исћљују, да ме нахране мислећи да сам Њладан, да се забављају мислећи да сам дворска луда: засмејавам друће! На Њорћићу сам! Мој акћ се налази у средићићу светић! Знам људе који нићић не знају о акћовима иако су их ћледали.

Почетак изолације

Под притиском 918 протеста, радна организација у којој је сликар запошљен мора да одржи протестни збор осуђујући сликареву изложбу заједно са изјавама које су се налазиле на страницама дневне штампе, понављајући их, толико пута цитиране, да су од првог штампања промениле значење, а да их нико више није желео демантовати, нити је сада сликарева изјава уопште била важна, јер он није имао одбрану против махинације грађана;

док су се *затварала вратица новина*, док су слушалице телефона спуштале и остајале са отвореном везом, док је његово име нестајало са списка, из извода и закључака, док га бришу из сећања сви који су га познавали, заборављајући заједничке сусрете: коњак са кафом, песму модела, док су се колеге у зборници удаљавале од њега, док се пријатељ са којим је играо шах данима већ жали да лоше спава: признаје сликару примат, док једна колегиница са којом је дискутовао о поезији само клима главом и намигује, али чим је он почео да говори отишла је не извињавајући се; на месту где је седео сликар и са једне и са друге стране остаје празна столица, јер се колеге одвајају од њега, просто беже, гурајући се тамо где их ионако има превише: знао је да више неће бити могуће да разговара са људима, док не нестане и не омогући људима да униште све актове, униште реч акт а сли-

кара забораве; али, ипак, покушаће савесно да обавља посао професора гимназије, упркос притиску који ће вршити на њега иако га видљиво нико неће угњетавати, нити онемогућавати, чак се и чудило: зашто изложба није отворена? Да ли због директора галерије, или због притиска власти? Како су му кампање против уметника биле познате, власт се – заправо – наизглед није мешала ни у шта, само су онемогућавали излагање познаваоци уметности који почињу да га нападају добијајући у штампи све више простора, за разлику од оних који га бране и чији се рад онемогућава објављујући само кратке подршке у малотиражним листовима; а затим се више нигде не чује реч подршке, већ само речи бунџија и збораша које ће преплавити слух; колеге су се правиле да га не познају, када их је он питао: *Ко може да донесе одлуку попуити Боја?* његове колеге су журиле, јер су их чекала деца и загрејани станови, TV програм, кафа: поцепали су на збору неколико актова, критиковали га, тражили су да уложи писмени одговор о свом иступању; говорити о предискључењу, о кривици која се доказује заједно са јавношћу: сликар мора да се мења! Онда је неко захтевао оставку: сликар мора да поднесе отказ и лиши их одговорности, и тако ће сликар сам одговарати за своје поступке: не може остати као васпитач деце! Сликар још увек није очекивао да ће се светина уморити, нити да је прошао главни талас протеста, али је вребао тренутак када ће бити са моделом. Од целокупног дана тренуци проведени са моделом су му били најважнији, зато се одмах после тог састанка, који

је напустио бежећи, лажући да одлази у нужник, и излазећи кроз споредни илаз, сакривао у стану модела, док је она пажљиво слушала како спикерка, са јарко црвеним уснама и нарумењеним лицем чија се боја разлива по екрану, говори о некој књизи, на шта она каже: Реч модел су заменили речју књига.

Драги пријатељу,

Главата, чије су очите гледале клупуту диже се полако, окрећући подочњакете, од непреспаване ноћите, ка сликаруту, а он се пита: како се зове његова ученицата? али не може да се сети имената, већ пружа прстот ка њој, дрхтави пружени прстот га је већ коснуо, али не види да је њу уплашио, она чак и не види њову рукуту али он чује: Ноћ је акцидентот! пита: *Да ли се може набројати нека реликвија, неко значење, а да нису акцидентот?* учионица му је мирисала на темперне и водене боје, на графит и креду размазану по табли, у погледу му се налазио бели папир, он је намештао дневник, повлачио је столицу, на табли је писао своју омиљену тему: акцидент, која је дуго била уобичајена као и све теме, и реч акцидент се слободно употребљавала као и реч слобода, а ђаци су га упитали: Да ли да пишемо о акциденту, или да га цртамо? На шта би он одговорио: *Радије ићи желиће!* онда је један ђак рекао: Директор је замолио да увек када професор зада тему: Акцидент, буде опоменут! Та тема више не може да се даје, јер смо је исцрпили — сваки писац има по једну песму о акциденту – *Али ићи недостигаје тој теми? По чему је она различита од других?* Понавља се? То је тема симптом! *Зар ја морам да доказујем да има места том акциденту!* Једна девојчица која је била мршава и мала, тршаве косе, коју сликар до тада није примећивао, чак и када је устала и почела да прича њему се чинило да

седи, имала је прва два истурена зуба, па му се чинило да глође речи, рекла је: Мене акцидент боли! Толико музеја, толико споменика, толико храмова, цркава, гробова, замкова, тамница; толико знамења, ордења, предања, митова, симбола, легенди; толико је оних који понављају поменуте термине, а сликар је прекида позивајући ђаке да виде дете које се учи да хода, на шта ђаци скачу и долазе до прозора; сликар дува у стакло и пара затвара поглед, онда на стаклу прстом црта портрет: брзо извлачи контуре коцке, у њему лик девојке, затим узима дневник и излази напоље, а за њим неколико ђака трче да би запалили цигарету: плавуша се чак и спотура: пијана је. Заклања је од погледа присутних родитеља који холлом разгледају умрљане дечије цртеже,

Поштовани господине,

Сликар је гледао тупе погледе ученика, слушао је речи о борби, *о разјатљеним чељустима развратца*, о немилосрдном свету чијем су дејству изложени ученици: садашњост престаје да буде могућност, свет престаје да буде промена: хоће се болести капиталистичког света у Југославији! свет је подређен забави, али Јелена га прекида и каже: Ви сте криви што се ја осећам превареном! Зато је боље да прекинемо разговор и да цртамо. Желим да будем ваш модел, *имам модел*, знате, сви ваши модели су трули, ви цртате мртваце, *мој пријатељ их сецира показујући ситуденцима аналитичку трагу*

људској тела, а ја их цртам, ...нокти су му били велики и напуњени бојом, *праћим твој развој*, говорио је он, *ниса више она девојчица*, нисам, говорила је она, те ноћи су силовали неку њену познаницу, гасили су јој цигарете на стомаку, садисти, каже она, колико жена тренутно силују у свету? *Ако би се тако анализирано моли би се ујитати: колико људи данас убијају, колико тину на фронтима. Да ли их убијају диктатори или терористи?*

Драги пријатељу,

Пошто је сликар напустио посао, његови ученици су долазили у кафану, у којој је он раније седео, и чекали га – једноставно су желели да виде шта ће се с њим догодити. Ученик који је волео аутомобиле чекао је професора испред улаза: *шта је саг то, одједном починеш да ме посећујеш*, не професоре, желео бих да продам неку вашу слику, ученик хоће да га вози, знате, професоре, ја уживам у брзој возњи, а Ви се не плашите, ја сам у школи увек био против Вас, али зато што сам Вас сматрао за равног противника, *моју да идеш пешице*, говорио је сликар, не, овог пута ја Вас возим, сећате ли се како сам аутомобилом пролазио поред Вас још док сте били мој разредни старешина; почеле су да ме занимају слике о којима сте говорили, наравно, Ви знате да бих ја волео да на њима има аутомобила; аутомобил је роба: доноси смрт, загађеност, брзину; мени је аутомобил

љубав, сада учествујем на тркама; зами-слите, нацртао сам устав на такмичарском аутомобилу: устав СФРЈ, сви желе да знају шта означава устав, ја не знам шта је људи-ма те желе да знају шта је аутомобил, шта представља ТВ, шта представљају ваше речи, шта представљају митови, шта пред-ставља слика, шта представља софа, сфинга, шта представља кубизам, атеи-зам, шта представља Русоова слика Укроти-тељица змија? Ја сам размишљао где све може да се постави Устав, *немојте о томе, молим вас, ако говорите о религији говорите о Устави, ако говорите о аутомобилима говорите о Устави*, знате професоре, мој мотор не поштује Устав, чим чујем његово брујање ја прекршим Устав, замислите, када је нови професор ликовног задао тему: Мртва природе са вашег прозора, ђаци су нацртали устав, ја сам нацртао аутомобил, исто цртам што и раније када сте Ви били мој професор, а сада желим да Вас браним, *али, како ћеш да ме браниш? Немој само да ми предложиш неки шерорис-тички акт*, онај Устав чија Вам је опрема била најдража, на предлог једног професо-ра, ја сам украо, како сте Ви губитак устава преживели ја не знам? нисте рекли ни јед-ну реч, као да Вам нико није урадио зло, а тог часа ученици су очекивали да ћете нешто рећи, да бар питате ко Вам је украо Устав, од Вас смо очекивали питање, игру, сада се радујем што сте нам је ускратили, онога дана када сам Вам украо устав у зборници се осећала напетост, професори су очекивали запрепашћење што се неко

усудио да Вам украде Устав, да су украли аутомобил или дневник то ништа не би зна-чило, али да су украли бочицу транекса про-фесору физике, којих он има у сваком џепу, то би исто нешто значило: болестан човек! за инат су то урадили! *Мене дружи мене*, ја ћу да Вас одвезем до града, *возио бих се с тобом али се плашим твојих вратиоломија, па ти тако јуриш да ме је понекад страх за тебе*, зато јурим, друже професоре, да бих кршио устав, да се аутомобил не креће мене би подсећао на устав, али чим окре-нем кључ чујем мотор: дајем гас, и ту ми престаје свака помисао на устав, брзина ме увек подсећа на револуцију, смрт при брзи-ни је револуционарна; немири се у граду повећавају, све више људи носи устав, то је њихов отпор, они дају ново значење уставу, насиље не престаје, чак се и сумња да устав има везе са насиљем, људи који су мислили да су анархисти поставили су мину-устав у неки уред, како се о уставу непрестано говори неко се зачудио: шта ће устав у уреду? Ко га је донео? Подигао га је и устав је разнео уред, тако ће експлодира-ти устав, поручио је касније глас преко телефона, онај којим нас ограничавате, и шта ће се променити? Ја ћу и даље возити аутомобил: срушити уставни поредак: неза-довољство, отуђење, атомска бомба, секс, људи не смеју да додирују ни домаће пти-це, препариране птице, псе чуваре; такве животиње, домаће и припитомљене, поче-ле су да носе динамит, везују им за врат паклене машине, плашим се за Вас и за Вашег пса, ја не знам како су људи схвати-

ли да Ви водите борбу, да су почели да подржавају Вашу борбу, Ваш тихи протест заменили су бурним, заменили су убиствима; пас чувар који је доскора куповао новине сада је у кеси донео бомбу, ја нисам знао с чим све устав може да има везу, мени су везе знакова и значења невероватне, *тјек сам одскора почео мојим ученица да будем близак, до тада сам био близак само са мојом неговатељицом, можда зашто што сам према њој осећао захвалности, била је прва жена са којом сам водио љубав; дечку треба што раније разбијти заблуде, тако је рекла, и насукала ме у својствено тело, нисам стигао ни да се отирем, ни да се збуним, јер сам био сањив, али сам тек многу касније схватио значај њеног теста; чим је она приметила да онанишем, да ме избијају бубуљице, успела је да ме увуче у кревет; увече смо заједно пили вино и после што сам је ја нашао, почела ме је миловати и увукла ме у кревет; раније сам је почео прижељкивати, слушати када се она кућа у кућашилу окрећало сам главу када су се случајно њене дојке померале нада мном, када се отвара њен дехолте, али она тада још није приметила да сам сазрео, чим је приметила да ја румен улазим у кућашило одлучила је да ми помогне, није била страсљивена љубавница, али је волела да води љубав са мном; научила ме је да волим сликарство. Била је већ старија када се удала за неког момка који је стигао из иностранства, тамо сакупила новац и слике; отако устав представља нешто различито, отако су почели да га тумаче, постао сам близак са својим учени-*

цима; често осећам задовољство; гледам устав док стоји на столу и покушавам да му приђем, отворио бих га, понекад нисам знао са које стране да му се приближим, чак сам га доживљавао као биће и покушавао да му отијевам неку песму, међутим, знао сам да је та песма била надокнада за оно што нисам пружио уставу, јер било ми је јасно: после толико тумачења, сврха устава је да у себи заробљава човека, овако сам му се ја изручивао, остављајући га отвореног, неко ми је рекао: ваш устав вреба прилику да неког казни, зар га се људи не плаше?

Драги пријатељу,

Јелена је већ покушавала да га ухвати за руку, већ му је држала руку, већ се сећао како је гледао њене руке када су радосно плескале, већ је причао како воли да гледа децу када се радују (то је био основни разлог због чега је радио у школи), већ му Јелена говори као да он прича, већ јој заповеда да изађе у поље и говори неком дрвету: Говори шуми! Дрво од материја упија само оно што је чисто: сунце и соли. Бави се асимилацијом! већ каже да биљке осећају, да Кирилијанова фотографија потврђује осећајност лишћа, већ слуша Јелену која неће да излази у парк, већ жели њему да говори, већ не може да је слуша, не прави никакве анализе, већ устаје и Јелена полази за њим, већ су се улазили у аутобус, већ су се пели лифтом, који је зујао, и горе на спрату нестао је хладни ветар октобра. У стану је блештало сунце, радијатори су

грејали, ствари су биле разбацане, веш сликарског модела је остао на поду, тако је добијао жељу да нацрта згужване гаћице: било је много цртежа и репродукција, *већ* се сликар сећао детињства и насмејао се: Курбеова репродукција, *већ* је показивао један папир и сећао се своје дадиље: гостима показује репродукције, а они се кобајаги интересују за сликарство и буље у те репродукције. Јелена је *већ* припремала кафу, и док је седела у столица држала је сликареву руку, *већ* је тада почео осећати да је Јелена део себе: на цртежима се не разликује од осталог намештаја, *већ* се глатко уклопила у мртви пејзаж себе да је постала његов неотуђиви део, *већ* када се свлачила почео је да гледа њену пут, и нимало се није узнемиравао, чак и њене руке нису имале никакву везу са оном Јеленом коју он познаје, *већ* су руке биле огромне, а чинило му се да се независно крећу од тела и нападају га, *већ* је бацила хаљину, *већ* је угледао њене дојке које су висиле, *већ* му се чинило да оне не припадају телу Јелене, *већ* било којој жени: модел је; дојке тако гледане биле су један орган, *већ* их је посматрао чисто анатомски, па га је обузела језа, *већ* је прекрио лице шакама и чекао да Јелена проговори мислећи да ће њене речи променити његов однос према њеном телу, *већ* је био покривен ђебетом и питао се: да ли би се тако исто осећао и пред својим голим телом? Али Јелена није рекла ни реч, *већ* се лагано завукла поред њега, онда је нестало њено прекривено тело, само је пред сликарем стајало њено лице, *већ* је почела да га милује и он је осетио мекоту њене руке; *већ* га милује када прсти

имају значај, *већ* је извукао њену шаку испод прекривача и почео да јој љуби прсте, *већ* је шаптао да је крив што га избегавају његови пријатељи: патио је због те отуђености, због понављања дана.

Драги пријатељу,

Каг напољу пада снег, да, *када* напољу снежи, *када* је снег густ, *када* се смиче уместо да пада, *када* се тако брзо смиче да ми се чини да ће видети набране горње слојеве облака: завеса снега и даље клизи, *када* су улице сасвим беле, *када* су кровови кућа прекривени танком белом пресвлаком, *када* саме улице бацају снег – мотају га и ломе точкови, булдожери и со -, *када* је Јелена припремала смучке, *када* је говорила: треба да дође до ње и види њене ципеле и штапове, *када* је желела да га поведе на смучање: када возите смучке, а ветар са брда дува у лице, *када* је ветар хладан, иако је сунце јако и одбија се од снега претварајући се у хиљаде малих сунаца, *када* вам је коса забачена уназад и витла се на ветру, *када* је капа црвеноплаве боје, *када* је одело такође црвеноплаво, а лице је румено од ветра, *када* сте нагнути мало над скијама, и то је *већ* виђена поза: повијено, развијено тело се не види, али увече на базену сасвим је другачије: после умора и смучања вода прија, још ако пливате краул, или вам се делфин више свиђа? *Када* Јелена прекида причу, зато што сликар ћути, јер га не схвата: он се радује док слуша како Јелена говори, када каже да епоха оставља последи-

це на њега, јер је подложен политичкој пропаганди, сликар се смеје. *Када* је Јелена рођена, рат је био далеко у прошлости, мада јој се чинило да јој сећање почиње ратом – код нас махом сећања почињу ратом: Не желим да знам како су генерације биле упропашћене фашизмом, комунизмом, религијом! Зашто соцреалистичке слике не униште него су им дали толику димензију: налазе се у свим књигама; *када* је умрела донела је плочу и стављала је на грамофон, одлазила је у купатило, шуштала је вода, грамофон је пуцкетао, чула се тиха музика, а сликар је замишљао куће са одајама и мирисима лепка, зноја и помада, са мирисима хартија, списа, аката, фиока; много пута жели да отвори врата соба, да затекне забезекнута лица политичара, наркомана, професора, дактилографа, манекена, глумаца, проститутки, старлета, балерина, нимфоманки, пред шољом, пред прљавим рубљем, пред кожом коју масирају кријући године – пре мастурбације, пре досадног разговора са јелом на столу које се испарава, а чија пара се апсорбује аспираторима -; замишља како улази у сваку кафану, седе, гледа госте. Воли кафане у којима има много дима, много курви, пијаних радника, који певају и галаме, псују или ломе чаше, обрачунавају се, милују зајупурена лица жена или се свађају са њима; долази до прозора, помера завесу и кроз стакло гледа реку: огромна површина воде се сама креће одједном, и зато не жубори, већ хучи, носи муљ: гледа другу обалу која се од надошле реке једва види.

Сликара почињу да пројезе

И коначно се пројезио латиничним тјамсом. Ујијијао сам пројезиоца да ли је окусио срећу у тјамама манастира, у певању црквених хорова? Да ли је икада осетио да припада само Боју? Шта објасњавају свеће које не горе? Шта које горе? Молио ме је да ја сада пустићим из кујатила јер му постијаје несношљиво, али ја нисам хтео, рекао сам да је и мени несношљиво да будем у кујатиљу, ја moram da odem od tebe, каже он, ти unaokolo шириш заразу... imao sam bolesnog oca, došao je iz bolnice, ја do tada nisam znao da je neizlečivo bolestan i da će uskoro umreti, i ma koliko sam ga do tada voleo od trenutka kada sam saznao da će uskoro umreti bila je između mene i njega povučena jasna granica, ја sam već želeo da je mrtav: zamisli ti čoveka koga toliko volim bolesnog od neizlečive bolesti, još čeka smrt, а ја, njegov sin, ne smem da razgovaram sa njim, ne smem da stojim uz njega, taman posla da ga dodirujem, ne smem da mu menjam posteljinu: on sluti moj strah, bio je pažljiv iako se radovao povratku iz bolnice; čovek pri izlasku iz bolnice u sebi nosi neki polet, možda misli da je ozdravio, па тако је i он bio poletan, али ubrzo је nestao uzrok pobude i sam је zahtevao да изађем из njegove sobe, да vršim dezinfekciju preostalih soba – бар док је он у кући – јер се nadao да će ponovo otići u bolnicu, али ubrzo је shvatio да će

umreti i da su ga zato pustili iz bolnice; postao je razdražljiv, počeo je da viče: Budite uz mene još malo. Posle ću umreti. Donesite mi ponude, zahtevao je da majka kolje kokoške, da kupuje meso, iako nije mogao da jede, telo mu je postepeno iščezavalo tako da uskoro nije mogao da ustaje, tada je potpuno malaksao, njegova razdražljivost je ubrzo nestala i utonuo je u apatiju koja je trajala do smrti.

Поштовани господине,

Напољу пада снег, исто као прошле године и као увек током зиме пада снег, завејава путеве, у мом ателјеу поново неће трејати радијатори, пагаће пахуље на сјоменике, на нове ратнике, пагаће на проб вашеј оца, да, каже прогонилац, и на гроб мог оца, али од њега више не прети зараз, дешава се нешто друго, ја сам то од детинства приметио: умро ми је дедо, били смо блиски, све док је био жив били смо невероватно блиски, а када је умро почели смо да се раздвајамо; ја не знам зашто наш свет говори о том другом свету као о непријателју, тежња религије да се уђе у рај, у то ванземалјско и непromenjeno блаженство, а не престано се плаше деца тим рајем, ако су ноћу лажали пси, баба је говорила да то дедо иде, отварала је прозор и хушкала псе на њега: Деца спавaju! викала је, ако је неки миш гризао таван, баба је говорила да то дедо можда тражи оружје: Сиди стари и иди у гробље. Ниси више жив! ако је дувао ветар и повикао крошњу она је тихо говорила, ако је дете плакало поминјала је уокљиве очи, а ја сам бари говорио: Бабо, дедо нас је voleo. Зашто би нас

sada plašio. On bi mogao da nas štiti od pasa i vila. Ne sinko. Čovek kad umre postaje zao.

Поштовани пријатељу,

Пошто се ради о алузијама, нешто мало индукције и аналогije, најбоље би било да смислено све глаголе у тексту заменимо само једним глаголом; рецимо глаголом писати: а када прође моје радно време ја пишем (odlazim), да, пага ме пишеће (препуштаће) не, ја не пишем (znam) шта се тада дешава, (пишем) знам само једно да можда неко на мени пише (пази), али у то нисам убеђен, вероватно да постоји посматрач, јер како би знао да ја добро пишем, да сам савестан, и да ми није потребна контрола; Ви не пишете колико је мој посао одговоран, колико ја морам да пишем о Vama, неко може да Вас опише (убије), рецимо, они са којима (пишете) сарађујете или они који пишу о Vama, и наравно ја бих био за то одговоран; једноставно вас описујем, ако сам ја понекад нерасположен и тућем Вас, јер ми се учини да сте Ви криви што морам да Вас опишем, (да не описујем Вас описивао бих неког другог, а увек ће бити таквих који се морају описивати, или они које морам да сачувам зато што пишу о Vama,) само ја више volim да описујем непријателја, баš због тога што је изолован, што се за њега слабо занимају јер је денунциран; могу да га записујем грубо, то је преимућство писца над описивачем, међутим, много је важније што људи пишу о Vama, сама помисао на то да ја о Vama пишем удаљава грађане од Вас, а замислите да ја не пишем о Vama: прво Вас моји другови не опису-

ju, jer ste moj junak, a i ostali ljudi koji bi trebalo da Vas opisuju znaju da ste *u sigurnim rukama*, i to što sam ja često u depresiji i grubo opisujem Vas ne znači da niste i zaslužili takvo opisivanje. Vi ste itekako zaslužili da vas opisuju, nekada mi je, čak, i stalo da zapisujem nove dokaze, proširujem optužbu, a i iskreno: moje pisanje je manje važno, možda na njega istražitelj neće ni da obraća pažnju, možda i Vi ponekad želite da nekog opišete, ja to ne znam, ali verujte mi, meni nikada nije pala želja da me neko opiše – to boli! Imam li ja nekakve koristi što Vas opisujem? Svakako da imam: prvo mi se sviđate i ne mogu bez Vas, drugo: pisanje o Vama mi donosi dodatne prihode. Ako bi Vas cinkario imao bih i veću zaradu, ali ja ne volim da uzimam hleba drugome, postoje cinkatori koji su se toliko uzdigli da je teško onome protiv koga napišu prijave, umeju oni dostave stilski da obrade tako se odmah podiže optužba protiv Vas, denunciranog; možda nisu svi cenzori obrazovani ali vremenom su naučili da pišu, mnoge od njih savetujem da postanu pisci – neka se uzgred bave cinkarenjem – a da mi se ne sviđate kao čovek shvatite da bi mi bilo teško da Vas opisujem, ako bih morao po službenoj dužnosti da Vas opisujem, tada bih Vas više tukao, optuživao, huškao druge na Vas, pa bi Vas time pre uništio, – nestao bi moj junak – to znači da sam ja dobrovoljno pristao da Vas opisujem, ali tek kasnije su počeli da mi plaćaju jer su videli da je opisivanje važan posao. Ponekad bih želeo da budem sa svojom ženom: da se šetam, gledam film, a ne mogu; kako sada mogu da Vas prepustim drugim piscima: uništiće Vas! priznajte i sami, kada bi Vas sada ostavio dru-

gim piscima, Vama bi se i dalje činilo da Vas opisujem: pisci su anđeli, opisivanje bi Vam i dalje davalo sigurnost, ako bi neko *napao* moj lik mislili biste da Vas opisuju po mojoj direktivi, ako bih video da nekog tuku na ulici, ja bih pritrčao i odbranio ga, a kada bih video da maltretirani niste Vi, ražalostio bih se, to isto bi se i Vama desilo kada biste videli da Vas neko opisuje: Vi se sapletete, padnete, ispustite Vaš ram za sliku, a vidite da napadač nisam ja, upitali biste se šta želi taj čovek? Možda bi se čak i oduprli, psovali, vikali da biste ga rzbesneli i da bi Vas još više opisivao, ovako, kada sam ja u pitanju, napad biste tumačili sasvim drugačije. Vi znate da sam pisac, čak se i nasmejete i kažete: nemojte tu stranu, boli me, i ja prestanem da Vas opisujem bez obzira kako sam raspoložen, a možemo čak i da posavetujemo jedan drugog; eto, skoro te pitam za ćerkicu kojoj su izbile kraste oko usana: šta da radim? Ti mi lepo kažeš šta je po sredi i kome da se obratim. Mi mnogo činimo jedan za drugog, ljude najčešće vezuju vere, partijska pripadnost; znate, ja sam video vašu izložbu, i video sam vaše modele, još pre nego što je izložba održana znao sam da nije na nivou: Bilo je i onih koji su Vas podržali, na primer 46. telo. Sledeći koga ću opisivati biće on. Nanjušio sam već da će on biti žrtva. Još niko ne vidi njegovo izdajstvo sem mene. Bilo bi sada ludost pratiti ga, ali ja ću uskoro prismotru pojačati. Ti ga malo poznaješ, zato što voliš da se tumače tvoji radovi, pa makar i onako kako to čini četrdesetšestogodišnjak. Сликар каже: *Онај мој пријатељ четрдесетшестогодишњак, он сецира мртџаце. И ја сам са њим то радио. Он каже: Погледај га. Од његових*

одлука зависило је да ли ће људи сматрати: Земља је окруила или није? А сада мој скалпел клизи по месу. Леш је био укиљен и бледо жути. А скалпел клизи од трла до тирбуха. Отивара утробу политичаревом лешу. А онда долазе патолози. Ваде један орган за другим. Није било потребно да ми објашњавају органе, јер већ знам неке од њих. Види јетру, јосиодин политичар је много био. Има много и сала. Оно му је угушило срце.

Poštovani gospodine,

Šta bi značilo da sa sobom nosite konopac za vešanje: stanete u parku i prebacujete uže preko grane: vreme je jesenje, lišće je požutelo, ljudi sede u parku, vetar nosi lišće, deca se i dalje igraju, njihove bake i majke sede na klupama i pletu, šetačima je ugodno, a vi ste prebacili konopac za vešanje i gledate kako ga vetar ponekad zaljulja, i šta će ti šetači misliti? Prvo će se okupiti oko vas dok radite, kasnije, kada se zanjše omča, čekaće da vide šta će se desiti, svako će očekivati da se Vi obesite, ali naravno, Vi to nećete učiniti, i ljudi koji su nekada videli vešala, koji su mnogo puta doživeli vešanja, počće da se plaše, činiće im se svakog trenutka da ćete nekog obesiti, iščekivanje će dovesti do panike prolaznika i sukoba sa Vama; prvo: dok misle da ćete se Vi obesiti, mogu da Vas teše ili da Vas podstiču na vešanje, a onda će misliti da se radi o nekoj organizaciji čiji će se članovi iznenadno pojaviti na motorima, pretući i povećati prolaznike: mogli bi iz straha da Vas napadnu i obese bez suđenja; možete li zamisliti da

vaše telo obesite u školskom dvorištu? šta bi sad značilo viseće telo o grani lipe, u dvorištu škole? Vi ste profesor i podizete vešala u školskom dvorištu: školsko dvorište je puno vaših đaka, razletela se njihova odeća po stepeništu, komešanje njihove odeće, a njihov profesor podiže vešala. Vi treba da ih vešate, zar ne? Ako Vas pitaju: šta znače ta vešala? Šta ćete reći? Kada biste podigli vešala na groblju? Mislim da bi Vas tada ožalošćeni iz povorke linčovali: ožalošćeni oplakuju mrtve ili ih sahranjuju, a Vi sedite ispod vešala koje im preti. Vi mislite da se pojavi hiljade ljudi koji će poput Vas uzvikivati: arhetip? Tvoj arhetip ima šire značenje; kako Vam nije dosadilo kada ste i sami rekli da od detinjstva izučavate arhetipove, toliko godina Vas građani mole da ostavite arhetipove, pretpostavljam, da su Vam krali knjige, u kojima piše o arhetipovima, i birali sve moguće načine da ih unište, možda su Vas sramotili, tukli, šišali, urezivali vam u telo razne oznake; тада птица летећи удара у стакло прозора, обојица скачу, поћу ка прозору, гледају како се птица стрмоглављује ка земљи; њено перје лети око прозора, птица пада у двориште, они отворе прозор и гледају како се птица батрга: некако се извије и поново полети.

PS

Птице би једноставно ударале кљуновима гвоздене шипке док се не би кљунови раскрварили, поломили или распали, а оне би још увек ударале као да не осећају бол, чиниле би то све до угинућа,

Поштовани господине,

Počele su mnoge žene da Vas prate, Vi ih portretišete, Vaš model je neprestano sa Vama, ali Vi ga ne volite, volite slike i volite njeno telo kada miriše na šampon i čami u iznajmljenoj sobi; njeno lice nije rumeno i jedro, kosa joj je meka i često farbana; čas ima bele, čas crvene vlasi. Oko tebe se okupljaju mnoge devojke, ja ne vidim neki razlog za druženje. Izgubio si radno mesto, novca nemaš. Ti postaješ nacionalni junak. Jedva čekam da se tvoj slučaj završi. Толико лепих жена које је познавао сликар одједном су деловале као привиђење; целокупни DžDž век, цела та епоха са обимном документацијом, историја људског тела стварана вековима, са *наносом* тумачења: признања, информације, формулације, свакако, проширено сећање, музика и дим; задовољство које пружа себи приликом пливања, приликом решавања проблема, наводе га да заборави голо тело, међутим, тело-култура не значи да ће се упознати његов крајњи резултат, али сигурно је да ће се ратови, ломаче, учења и ненаучност придружити голом телу на сликаревим скицама; да се социолози удубе у изучавање тела-културе, са фуснотом зашто се тело-цивилизација баш сада изучава, у овом веку, препуном отрова, а да се тумачи сами не *препусти* голом телу? *Знаће ли да је Филип Керби рекао: сексуални порив инфериорнији је у односу на цензуру. Требало би да тело, олоњено до суштинне, издржи вековну проверу, а да не падне у афазису, да не буде затворено или припито-*

*мљено. Цензура сама по себи ништа не значи: ми можемо да се ослободимо ње, али њених знакова никако: Цензура има своје значење које је многа објасније него акти. Vi говорите о паралелним световима, о подударности, о алузiji и поређењу, на пролеће ćete морати да се пријавите властима и да викнете: Kriv sam! Судите mi! Moraćete да осмислите krivicu ako Vam je niko ne dokaže, počete tada да се понижавате тражећи krivicu, dokazujući je, optužujući druge за saučesće. Volim ja te koji su učeni, а после моле да им се прихвати krivica, misle да time што će biti осуђени, prestaje njihova odgovornost. Vi crtate, Vi neprestano crtate i razgovarate са mnom, ne znam otkuda Vam та snaga да и даље svakoga jutра izlazite из svog stana, šetate gradom, odlazite у kafanu, dolazite у atelje да biste ponovo crtali, ponekad dovodite devojke које poziraju gole. Nije mi sada jasno odakle Vam novca? То значи: pošto slikate, морате да се bavite и još nekim *protivzakonitim radnjama* које ја за сада не uviđam. Mogu reći mojim kolegama да Vi radite и незаконите poslove, тако да би Vas и они nadzirali. Optužba је daleko, još samo Vi sumnjate да ste krivi. Ја sam се žrtvovao и бесплатно te прatio sve dok nisam uspeo да dokažem да si sumnjiv. Sada mi и плаћају. Neću odustati да и даље savesno обављам svoj posao. Možda sam izmišljen, али ако si me izmislio не значи да nisi kriv. Ti si me izmislio baš zato што si kriv, jer да nisi kriv зашто bi izmišljao svog progonioca.*

Поштовани господине,

Свети је сазнао за моју стираси, сада су почели да ми шаљу писма из свих крајева, са свих континената, више немам времена да подижем поруџбине. Шта ћу са њима? Немам више иде да их стављам, а толико је истих писама да не знам шта да радим. Сва писма су иста, каже модел, треба их враћати пошлицама, али ја немам пара, затрпаћу траг бацајући писма. Чувар каже да су сва писма различита и да би требало разтоварити са значајним људима који ће предузети неке мере око чувања писама. Неки пишу да имају љубимце крокодиле, описују њихова понашања, узајамну љубав, начин живота. Други имају љубимце змије, рецимо вечерке, они их чувају и кроје, добри су пријатељи, није им јасно како је мој љубимац реч. Сликара га је питао да ли би волео да има љубимицу змију, али чувар није могао да верује њој: Змија је још у еденском врту била лош знак.

Поштовани пријатељу,

Ја чувам алигатора кајмана, стално га слушам, можда не познјем његов глас, чини ми се да се мења од јутра до вечери, он осећа промену јутра и вечери, промену јесени и пролећа, осећа падање лишћа, мој улазак и мој ход: стианем поред базена, говорим му, он подиже главу, отвара чељуси, избацује из

себе соствене гласове. Био је мали кад сам га купио. Желела сам га да га држим у наручју, али сам се плашила, вукла га за реп, гледала његове очи и зубе, његове десни, крљушти на ногама и ноктима, гледала сам га како иде и увија се, како плива и како спава под водом, како расте, како једе рибу коју сам куповала. Оти како имам тог крокодила нешто почиње да ме веже за свети; прво, са мном су почели да се друже људи који такође имају неког љубимца, рецимо пса, мачку, жабу, папаја, штилице, нојеве, змије, тушере; често се састајемо и одлазимо једни код других не би ли видели врлине наших љубимаца, али тако мали број људи има крокодиле, невероватно је тешко да му нађем партера. Сасвим ми је јасно да Ви нисте од оних који, рецимо, обожавају животиње, а нисте ни филателисти, ни нумизматици. Ваше чување перамената ме ипак нечим веже за вас, рецимо, базен који сам ја направила не личи на пераменти, али тек када сам чула о Вама, ја самтрам да је базен пераменти, без обзира на све услове којима сам омогућила несметани животи крокодила. Често не могу да спавам: седим поред базена и посматрам безбрижно мог крокодила, видим ваздух који излази из воде. Убрзо се и он узнемири и долази до површине; ако бих успела да базен прилагодим животињним условима крокодила, омогућила бих размножавање и несметан животи дружим крокодилима; скоро сам прочитала да је њихова животиња равнотежа такође нарушена, да их има све мање, често на телевизији првим емисије о животињама. Гледам како има све мањи

број крокодила, јер се користили њихова кожа. Једне вечери било је кишино и ја сам корачала улицом, блештало је светло реклама, зујали су аутомобили, људи су се турали, ја сам одједном схватила да жена испред мене има чизме, шапину, рукавице од крокодилске коже. Нешто је простирујало кроз мене, схватила сам да је кожа крокодила скупа и само изузетне особе носе робу од крокодилске коже. Насрнула сам на жену и почела да је тучем. Она се отирала викала, али ја сам била неумољива. Рашичућала сам јој косу, поцећала јој хаљину, очерућала је сасвим, тако да се на њој указао доњи веш и једре дојке. Та жена је плакала док сам ја одлазила остављајући је у дроњцима, а после сам чула сирене, али сам била далеко. Нисам сазнала да се у мени крије толика снага – што сам касније оправдала њеном збуњеношћу и мојом срдитошћу – док су дошли чувари реда, док ме је неко одвукао, успела сам да јој однесем неке делове одеће од крокодилске коже и бацам их у базен где је био мој крокодил. Нисам се ућлашила хаћења – како ћу ја без њега – него како ће он живети без мене борећи се за храну. Била сам свесна његове беспомоћности. Тада сам почела да размисљам да ли уопште постоји базен (што Вас сада пита), због тога сам Вам и писала: Да ли базен постоји? Тешко је пронаћи неког ко страсљиво воли базен и крокодила у њему.

Драги пријатељу,

Ја, рецимо, волим змију кобру, што је мој кућни љубимац од кога највише страхујем; када је раздражена и када се подиже њена глава, мене хвата језа у другој соби. Вежбала сам да је укротим, али што изискује велику снагу, а ја се плашим. Не знам да анализирам шта ме веже за њу, рецимо, када би моју заљубљености анализирали психоаналитичари, можда би рекли да је што страх, али како је страх посебна појава овог века, не знам шта би била веза између змије и мене: када јој донесем храну, када бацам у собу туштер, пшнице или рибе, мање ме је страх. Тејам јој и бацам храну али до ње не долазим. Гледам је како пузи по поду док дође да проушта неког кунџа. Он цичи и плаши се ње, али ја се тада не узбуђујем. Убеђена сам да та змија неће да ме уједе и зато нисам набавила прошивотров. Плашим се змије. Више пута је ледам склупчану, помиловала бих је радо. Гледала сам једном како мунџос води борбу са звечарком; што само потврђује моју љубав и страх који везује нас две, плашим се чак да доведем неког у мој стан не би ли видео кобру и претрашен побегао. Неколико пута ми се чинило да змија излази из њене одаје и долази до моје, али што је био само сан о змијским кололетима

Поштовани господине,

У дејиньствију сам имао ња и волео ја. Стилно сам се итрао с њим. Пас је ишао за мнома, бранио ме је од тпуђих њаса, од деце, од људи који су хтели да ме вређају или тпуку. Ноћу би на моје изговорене речи лајао, али десило се да је њас њобеснео. У дејиньствију моју да се разболе само људи које не ѡзнајем и дрући њси, мој њас није моћао да ѡбесни. Ја сам мислио: задавио се, и ѡкушавао сам да извадим костѡ која му је уѡала у трло. После два дана су ја убили док је ѡрчао ѡ ѡљу, а мене су одвели лекару. Тада сам ѡрви ѡуѡи видео болесне људе. Зубима су ломили шиике, тризли су метѡл окрвављених десни. Плакао сам збоѡ њих. Било ми је ѡешко док сам тледао болесне како очекују смртѡ, заѡио бих сада желео да ѡе убијем. Када сам видео собе за болеснике ја сам се уѡлаишо да не уђем у њих и не умрем окрвављен и немоћан,

Драѡи ѡријатиелу,

Ви ѡролазиѡе сѡарим делом трада, ѡролазиѡе ѡред зидина које су ѡодизали наши ѡреци. Ту су корачали револуционари без ѡара, кашљући. Излазили су на двобој са бујним официрима и тинули. Крили су кржаве марамике. Нишиѡа нису имали у својим избама, ако су и њих имали. Ви сѡе ѡйсенар, књиѡу носѡѡе као реликвију, за вама иде свиѡа,

ѡако би Вас она ѡраѡила и на ломачу сажалевајући Вас, ѡреѡећи или бришући сузе.

Поштовани господине,

Ti ne samo što nećeš da se prijaviš da bi bila dokazana tvoja krivica, već si počeo i da optužuješ. Zamisli koliki će biti materijal kad protiv tebe bude podignuta optužba. To što te čuvam ne znači da moram da razgovaram sa tobom. Često me dovodiš u ćorsokak. Ne znam šta da ti odgovorim, a ne mogu da ti poverujem. Bolje bi ti bilo da ćutiš. Materijal optužbe se povećava! Ti imaš iskrivljenu sliku socijalizma. Bolje o tome da ne govoriš. Igraš se sa mnom? Svi se tako na početku igraju sa nadzireteljem! Govoriti negativnosti o vlasti za koje su se svi ljudi borili da bi mene isprovocirao: da kažem nešto negativno o društvu da bi me držao u šaci, ali ja ne nasedam na takve podvale. Kako ti prija ova hajka? Не ѡрија ми нимало? Приѡремам извеиѡај у коме ћу да ѡризнам своје трешке, своју заблуду и ѡйсену, хвалићу њихову сѡособностѡ којом су ми указали да схватиѡ своју ѡйседнуѡсѡѡ .

Поштовани господине,

Мирис надзиратеља се налази свуда: по атељеу, столовима, јелу, кафанском пићу. Његов корак одјекује на тротоару, под ногом му се ломи грана или шушти лишће. Сликар отвори прозор и уплаши се да није надзиратељев лик у стаклу. На изложби угледа њега,

сретну им се погледи и чувар намигне сликару као да хоће да каже: Не бој се, ја сам ту! Сликара нагло цима главу као девојче које је угледало неког коме пркоси. Једног дана га види лепо обученог: носи на себи сивкасто одело, носи прслук и капу, има чак и кравату. Сликару се чини да је чувар привиђење: потрчи за њим, за тренутак га изгуби, али касније га поново угледа како покушава да шмугне између пролаза. Сликара га позива. Види како се овај окреће и осмехује. Поново потрчи за њим. Срећу се испред биоскопа: *Ne pratiš ti valjda mene?* пита сликара и улази у салу. Сликара није могао ући за њим: била је гужва. Док је улазио у сали су искључена светла. Обилазио је седишта не би ли га нашао: гледаоци вичу на њега, парови се љубе, тако да није успео да сваком загледа у лице. Учинило му се да је тај човек привиђење и да њега нико не гони, већ да сликара неког прати. Сумња га уплаши. Почине да посматра пролазнике који би се плашили њега. Та помисао да он неког гони и да је цинкарош, мучила га је целе ноћи. Замишљао је непрестано лице тог човека: убеђен је да га сликара прати! Треба ло би сада пронаћи тога човека и убедити га: нико га не прати! Нико неће да га пријави! Неће пасти у немилост! После тога сликара је осећао кривицу, питао се: није ли му тај човек постао сумњив?

Поштовани господине,

Сликара је отворио прозор, напољу је била дивна ноћ, видео је далека светла града, слушао је говор, чуо је рад мотора – како их у гаражама загревају – то га је подсетило на мајку и оца: он је увек загревао аутомобил и чекао да мајка сиђе. Сада су мртви. Убио их је град који он сада гледа кроз прозор. У том граду је постојао неко ко се плаши сликара: *Plaši se mene*, рекао је. Текст је написао латиницом као да је он прогонилац. Зажелео је да изађе у ноћ, да посети неку салу у коју не би могао да уђе без пропуснице, да тамо посматра дебеле даме које ждере и говоре о моди, о филму, о младима и сексу; одмахују на помисао на рат и људе који тренутно умиру, који гладују, или уплашени желе да побегну из своје земље. Сликара би се правио да не види њихове покрете, можда би тражио човека који сматра да га сликара прати, а можда би послао пиће свом пратиоцу; гледао би те даме у дугим хаљинама како се пренемажу и пажљиво једу да не би скинуле руж који остаје на цигаретама и чашама.

Повратак моделу

Сликар почиње да размишља о моделу: Сетио се: давно није био са њом; модел због садржине појмова која замара испред сваке речи ставља *лазарети* правећи тако сложенице: лазарет-она седи у лазарет-атељеу прелиставајући лазарет-часописе у којима је писао: Свучи се па реци, тај луди Сен Тропе. На скуповима нудиста широм Европе потврђује се да овај покрет стиче све више присталица, али модел каже: Није потребно да се испред сваке речи налази лазарет; па затим прелиставајући часописе и гледајући гола тела на сликама одлучује да се свуче, на шта јој се та лазарет-идеја одмах чини занимљивом, чак је радосна због свог голог лазарет-тела које показује посматрачу – сликару, тако да се нада да ће за тренутак скренути његове мисли, ослободити га те лазарет-маније гоњења, замишљајући себе како упире поглед у кључаоницу не би ли угледала голо газдино тело – тако шћућурена, на коленима, вребајући да светлост са прозора доспе до кључаонице и осветли газду, себи је изгледала мала и јадна, те се одједном насмеја – али лазарет-тело газде се није данима појављивало, нити се окретало ка вратима. Сликар је посматрао њено смејуљење, уоквирио је њен лик у блоку: најважније што треба угледати је онај део тела ухваћен невидљивим оком, да тело буде део пејзажа.

Поштовани господине,

Вечери су биле тихе, пљуштале су јесење кише, напољу је опадало лишће, а у атељеу је мирисало на боје, лепкове и опијум, модел је стајала у сенци, помаљала се њена рука, палила је свећу и говорила, али сликар је није слушао: Живим сама, викала је она, а капи су ударале у прозор, седели би за столом после обеда: мирисао је кисели краставац, преврнуте чаше од јогурта сликар је размештао по столу, она је скупљала тањире са чаршава и говорила како се у њеном подруму појавила буђа: Види се линија изнад моје главе, *не говори више*, рекао је сликар, *после њеши причајти како се осећаши превареном и празном, иди у цркву и поломи иконе*, та борба је завршена, *ниједна борба није завршена, већ је схваћено да је борба иконобораца била заблуда*, 46.-тогодишње тело ме позива да живим с њим, *биће ти угодније, нећеш ледати влаћу и осећати хладноћу зидова. Сада је јесен и стиже зима, хладноћа снега је смрт*, он те је једини бранио после изложбе, *изложба је била само повод за обрачун у друштву*, па шта ако је била повод, да сада не мислиш: испашташ муке света! шапуће му да у свим становима симулирају цвркутање птица: препарирају их, почеће да уништавају и акваријуме, псују и модел: да он нашој деци под нос потура симулације! Засенио је спортисте и певаче. На свим зборовима седељкама и састанцима, на свим пријемима и прославама говори се о симулацији, па после о значењу симбола и легенди: Говоре о

теби уметници у свом неспокојству, говоре алкохоличари уз чашу. Говоре наркомани док забадају шприцеве у своје вене. Говоре удовице вртећи гузицама да би се намерно очешале и да би започеле разговор с неким који ће завршити у благоугодној постељи. О теби говоре људи на међама уз дим цигарете као што говоре о херојима, о усевима и невремену, говоре са страхом: неко говори; да ти је симулација надокнада рецимо за секс, да катехизис садржи све одговоре, да их само треба прихватити. Опире се крутост инфантилне свести пролажењу, промени и, наравно, одолева прихватајући новину за своју меру и границу као да је он ствара: целокупни свет непрестано пролази или мора проћи кроз симулацију, онда она намерно набавља репродукције. *Слике створене симулацијом*, рекао је сликар. Да, рекла је она, *мора да их је тоналац донео*. Не, ја сам их донела, *не мораш да доносиш фалсификације, ако то чини мој стваратељ*. Ти свакога јутра провераваш новине не би ли нешто писало о теби. Новине ћуте. Размисли: да ниси параноик? Да не уображаваш шта се с тобом дешава? *Целокупно моје дело ући ће у историју са свим изјавама, текстовима, разговорима, сви ти њаци доћи и религије, сви ти налицкани номенклатурници поред рулетта, естаблишментинци поред заступава...* Сликар је рекао да се притисак на њега врши усмено тако да не оставља трагове; писмо је траг и све забележено остаје, иако су огромни напори да се писано уништи, тако да се не нада да ће о његовој кривници наћи довољно докумената – не рачунајући *тајни*

досије који ће можда некада бити отворени – али модел не верује у сликареву причу већ каже да је он болестан и да пати од маније гоњења, да халуцинира, уосталом, сам је напустио посао. Модел мисли да сликар сам себе закључава, па га зато она налази у карантину, промрзлог, изнемоглог, испребијаног, гладног. Сликар је убеђен: ипак постоје људи који се занимају за његово сликарство. Немогуће је да љубитељи сликарства опште с њим користећи средства комуникације, јер му је онемогућава објављивање. Она га пита: да ли је способан за комуникацију с публиком? Он каже: док је радио у атељеу, био је способан за контакт са својом публиком, а сада, понекад, када се ноћу врати затиче обожаваоце-прогониоце у карантину закључане. Вероватно је прогонилац један човек, пита она, да ли се познајете? *Па истам праћивоца како се осећа у карантину, а он каже: Става ми се! на његове речи ја се не обазирем, већ му дозвољавам да става. Често разговарамо: свађам се, убеђујемо, ћучемо, понекад једемо или певамо заједно. А онда ја истам: Докле ћеш да ме праћииш? Праћилац не зна. Неколико њиха је покушавао да сазна: докак ми је додељен као праћилац? Није усдео да нађе одговор на то питање. Неко је у одбору за организацију изложбе узурпирао власти, јер не знам коме је била потребна изложба карантина и о карантинима, која је добила познати етило и уздрмала политички, културни и јавни живот – у време борбе за демократију као форму и суштину односа у друштву, за стварно одлучивање радних људи и трађана, стварно*

институционално утемељење друштва – донела аферу која је толико штетила уледу музеја и појединих људи из политичкој и јавној животи.

Поштовани господине,

У једном тренутку психоаналитичари су опседнути: њихови пацијенти сањају сопство! Један доктор каже: сопство има архетипско својство. Пацијенте прогања питање: да ли су болесници чувари сопства? Пацијенти непрестано покушавају да фалсификују свој статус и однос према сопству. Да ли је свест човека подељена на сопство као несвесно и њега самог; да ли је сопство његов расцеп? До јавности доспева асоцијативни конфликт. Да би се пратила историја неурозе, мора се пратити историја сопства. Оно нема значење као некад, али нешто мора заменити сопство и доћи на његово место: неки други термин; да уместо сопства ставимо рецимо **ја!** Сопство су снови политичара и њихове асоцијације. Ако политичар сања поток, он жели да га прескочи, а сликар жели да га нацрта. Питао сам га појединости о детињству. Он ми је помињао барку у којој су пловили сваке вечери и певали. Описивао је девојке које су певале у баркама. Питао сам га: од када је почео да сања сопство, али он није одговорио. Ућутао је одмах и гледао негде у празно, па је поново почео да прича о некој девојци. Када ме види – пошто му ја често помињем његову функцију док је био здрав – он се озари, али радост траје кратко, јер чим почнем да гово-

рим о сопству њега спопадне бес. Због мене је престао да се покорава доктору тако да ће колега ускоро да ме удаљи од пацијента, јер му се мешам у лечење. Напоменуо сам доктору барку коју често помиње политичар. Доктор ми је рекао да ћелави политичар помиње неку жену: увек се радује њеном појављивању.

Поштовани господине,

Сликар је почео да размишља о самоубиству, није било први пут да размишља о томе, младост му је била испуњена том помишљу: пријатељи су дискутовали о праву човека на самоубиство, о томе како су сва друштва желела да загосподаре људима и нису им остављали право на самоубиство; религије, идеологије нису остављале места за самоубиство, чак су предвиделе казне за мртве или оне који случајно преживе, али сада – откако је почео да помишља на суицид – његов пас је престао да долази, да се умиљава, да спава и греје сликареве ноге, уобичајено, док га је сликар хранио, пас се није умиљавао, нити је прилазио, гледао је да шчепа храну, да се удаљи у неки угао и што пре је поједе, сада чак – и када би сликар улазио у атеље – пас је одмах излазио напоље, некада се дешавало да напусти стан слутећи само сликарево присуство, *па он слуша о чему мислим*, бунио се сликар, хватао је силом пса који је режао на њега и покушавао да га милује, а онда се данима напрезао из главе да истисне помисао на суицид: Ништа више нису могли да му

одузму! Не, бунио се четрдесетшестогодишњак, макета града мирише на папагаја моје бабе, на цветну шуму у мом завичају, жалио је што не може да објави анализу сликареве изложбе. За њега су сва врата затворена! рекла је његов модел, видите да сликара људи избегавају, кажу да је сликара и пас напустио. Сада сликар проводи дане у убеђивању пса да му је пријатељ. Можда ће сликара пас убедити да уништи макету града, Јелена је желела да шета сликревог пса. Не. Пса нико не сме да шета, рекла је модел; пас познаје само сликара, њему је био наклоњен. Видите да је сликара сада и пас почео да прогони. Он је једноставан: затвара своју чељуст пред сликаревим носем. Даје му на знање да више не жели да сарађује с њим. Жели да га сликар ослободи.

Поштовани господине,

Сликара и модел крећу се кроз шуму, долазе до сеоског пута, сликара радосно скаче по прашини, *давно нисам видео прашину*, прашина подсећа модел на учење и на лектуру – књига о прашини -; говори му да су далеко отишли и да не зна где се налазе, *да, ја одавно знам да смо залућали*, каже он, *али сваки људи води негде, и овај ће нас извести*, она му каже да је пут можда слеп, *увидећемо то само корачајући по њему*, из правца ка коме они корачају указује се аутомобил, они га не виде одмах због блеска светла, она му говори да ће ићи за аутомобилом, и тада се окреће, аутомобил стиже и труби им: први је мрак,

јесење светло сунца се меша са црвеном и жутом бојом лишћа, аутомобил пролази поред њих и диже прашину, прашина је густа тако да обоје стављају руке на уста, она нешто мумла, али вече је без ветра и сада обоје морају да корачају по прашини: скоче у јарак и гледају страну на коју ће се повити облак прашине, међутим, она се не повија тако да не знају шта да раде: прашина се само шири! модел говори, да је невероватно; личи на модерно и сада морају да корачају кроз њега. Црћи ће! Не види други излаз него корачање. Пре мрака морају стићи до станице. Хајде да тумаче прашину, пре него што уђу у њу; пре него што се мало разређи, тумачиће прашину која пада на њену косу, на њене руке, на њене капке, која се талози у носу, грлу и плућима. Шофер је намерно убрзао кола, ето, сада су дали значај тој прашини: димна завеса! Сликара се не сећа које су бојне отрове учили у школи! *Немој сада да покажујеш школску ученост, сметта ми!* корачају по њиви, прашина која се талози пада на њих, иду споро, модел се нервира, стиже и нови ауто, прашина је тунел, њива је узорана и мека, ноге тону у орање, *тазимо човеку тишеницу?* Модел говори да било што кажу о прашини важиће, само једно не могу: не могу да се склоне од ње јер она непрестано пада; прашина је однос литературе и стварности, *онда чекајмо да се наталози*, модел би чекала, не може да корача по прашини, *цабе би чекали, поново би неко возило пошло прашину*. Он види како је марамом везала уста док корачају, главу је набио у оковратник, црни мантил је прекривен тан-

ким белим прахом, поново пролази аутомобил и они беже у јарак. Модел каже да је саобраћај гушћи него на аутопуту, да поново уђу у шуму: изласка из шуме нема, морали би тамо да ноће, не знају шта да ураде. Она је бесна, скинула је мараму и дише пуним плућима. Он види како јој се надимају груди, подиже руку и ставља је на дојке. Она се плази прашини. Он тада примећује црвени језик који је грудва у устима, добија жељу да поново види њен језик, *исцлази поново језик*, виче, обгрлио је и лиже јој усне, онда јој језиком додирује десни. *Хајде да водимо љубав у прашину! Свуци се и уђи тола у прашину. Она узноси*, модел каже да ће гола радије ући у окове него у прашину. Он поново поче да је љуби, сада је раскопчао њену кошуљу и љуби јој дојку, брадавица дојке је црвена и набубрела, она говори да треба да се удаље: ова прашина ипак пада на њих, вуче га преко орања све до међе, пита га да ли воли њен језик, *волим и језичак*, каже он. Она говори да напољу пада прашина, да не мора да прича о прашини, могао би да оде у иностранство, већ је био, *какво ће значење у иностранству даћи моћи?* Рећи ће: он доноси нову моду. Интересантно, увече на корзоу људи шетају са моделима; свуда су са моделима: у кафанама, на пријемима, у амбасадама, у опери, у позоришту. Какву димензију добија мода? Историчари називају период: епоха нових модела.

Поштовани господине,

Изашли су напоље. Она је носила излизану бунду. Ветар је дувао, и нос јој је поцрвенео. Случајно је погледала у небо и видела како лете патке: Лете патке, викнула је одушевљено. Обоје су стали и гледали у небо: Не види се да машу крилима, рекла је она, али патке су махале крилима и требало је загледати да би се померање јата видело. Један човек је стајао поред њих и гледао како се патке селе, а снег је прекрио ђубришта, која су остала после гозби овог света. Они су се одвојили од човека, који је журио за њима питајући: Да ли је госпођа манекенка? Снег је шкрипио под ђоновима ципела, сликар је загрлио девојку, рука му се сасвим смрзла: не осећа је на њеном рамену, али неће да је остави на милост и немилост симболима. Сликара је љуби, говори моделу да не оштећује косу и лице, да телу и кожи дозволи да живе: *Уништиће их нећа! Ојрубеће и нестиће на сликарма и црпјежима*. Модел не верује у оштећење лица, жали сликара што је тако тврдоглав, прича сликару о оцу: Не шаље ми више новац, али сликару јадиковка не значи много. Он не може да помогне моделу: живе заједно, ујутру, док сликар црта, модел спава. После буђења модела кувају чај. Модел је погрбљена и кашље ујутру, јер је претходног дана много пушила. Имао би пара да не воли перформанс, али да не воли перформанс не би имао модел, не би модел била са њим. Модел ће и овако отићи. Солидарише нас

порок, каже модел, нико не воли уметност као курве. Солидаришу се убице, солидаришу се зликовци, солидаришу се владари, владари у различитим епохама могу се солидарисати ако су убили исти број људи; ако су извојевали исте победе и учествовали у истим поморима, те се могу солидарисати и један уметник и једна модел-девојка. На који начин се исказује, истискује или указује уметност из тела? наркоманијом, музиком, богатством или се транс, занос, илуминација, страх, вера, побуда, исказују уметношћу? и, тако увече, када изађу заједно сусрећу људе по кафанама, део света који је одвојен од сликара личи на полипа, кажу да припитомљени мисле само на јело. Гурају у уста све што им се пружи не би ли сачували живот. Једу труло воће, поврће, трулу рибу, робу којој је прошао рок, настављају да гурају у уста бљувотине, кидају и једу прљави веш, развлаче рубље да би видели шта је то (чудна радозналост животиња); сваку руку која им нешто пружа могу појести.

Сликару, патите од маније гоњења, не, сликар, не *ићи од маније гоњења, видити да се друштво бори против мојих перформанса, борба траје од дејинства и до сада нико сликара није тонио, али сада су почели да онемоћућавају објављивање сликарских текстова, да немају простор за сликарске изложбе, и на крају су почели да прати сликара не би ли сваку сликареву грешку искористили за*

будућу оштражбу (свет је упознао сопствену голотињу и не крије је лишћем), сликару нестаје новца, требало би да изда стан, пратилац може изнајмити сликарев стан, или довести доушнике, лице сликара постаје бледо, брада штрчи из лица, бркове непрестано грицка, модел неће више да доноси новац и брине о сликару: Нећу да се курвам због сликара! Зашто се не обратиш лекару? *Немоћу*, обрати се пријатељу, лекару, *пријатељ сецира мртве*, када буде потребно сликар ће му се обратити, пријатељ, лекар чак и верује да је сликар под присмотром, тако да обраћање пријатељу-лекару ништа не значи; можда сликар себе сматра важним када мисли да је праћен, а истражитељи не воле сведоке, власт се увек бори против сведока и уништава их, модел не зна шта да уради за сликара: Да оставим сликара? Како до сада нико није покушао да сликару отме стан, нити да му уништи атеље; сликар је сакрио најдраже радове које не жели да прода: плаши се да их преиспитивач не нађе и уништи, можда пратилац зна место где је сликар сакрио радове, тако да ће морати да их прода: нека их други штите и чувају! онда је сликар говорио о одласку, али се плаши да у провинцији поново не почну са праћењем.

Било је подне и сликар је лежао у свом стану, модел је пословала у кухињи, размисљао је шта да уради, али никако није могао да се одлучи. Сликарев пратилац је ретко навраћао у стан. Како сликар не види пратиоца? питала је девојка, а вода је искипела. Искипе кафа због твоје параноје, викала је. Онда доноси кафу сликару и пита га: Како

ћеш платити стан, струју и воду? TV и радио си одјавио. Сликара је ћутао. Како можеш бити толико затворен и непрактичан човек, да све остаје у теби. Избаци шљам, па макар тукао свој модел. Не дрогираш се као модел, али у себи имаш нешто од наркоманије: узалудност. Сада видим да је једини твој заједнички део са светом био перформанс. Сви људи који су ми се обратили, хвалили су модел због перформанса. Да није било перформанса проживео би миран и срећан живот. Не мораш да ми причаш твоје идеје. И да знаш, ти си први човек за кога се бринем. На питање: зашто не говори о стварима о којима говоре други, сликар каже да су приче исте као некада када их је он водио са својим друговима. Сада су само говорници други, али идеје се нису промениле. Промениле су се љубавнице, променили су се перформативи, а приче? оне или се не могу изменити или се неће изменити. Говорио јој је о чуварима реда, о сликаревом партиоцу који га је често тукао, али модел сликару није веровала, мислила је да су модрице од грађана који су били бунтовни и често ноћивали у затворима: Ви изазивате тим перформативом! Можете ли модел заменити перформативом! Модел је отпад и убацуј у њено тело своје дроњке; дилетантизам се не може надокнадити ни борбом против прогониоца. Данас сликару дајем новац, сутра ћу омчу. Ништа више нећете надокнадити перформансом. Не једете, зато сте немоћни, испијени, бледи. Неће сликару помоћи да личи на Гогена, Жериокоа. Перформанс

није Тахити. Само вернике богови чувају у ковчегу, дрвеној курабији, да се поново обнови свет и жеља господа, *нећемо о томе говорити. Не желим да слушам пројеве незадовољника.*

Поштовани господине,

Сликара заправо није непријатељ; како показати лојалност? Направити антикавез? Размишљао је како би са то могло урадити? Који материјал би могао послужити за прављење антикавеза? Шта би, заправо, био антикавез? Устао је. Узео је кавез, онда је узео велики плакат, већи од кавеза и на њему написао: *Ово није кавез!* окачио је плакат на кавез који има отворена вратанца, после тога се очешљао, и врло задовољан таквим потезом, отишао у град. Међутим, ни тада се ништа није изменило, већ је привлачио већу пажњу пролазника. Грађани који су знали да читају, сумњиво су одмахивали главом гледајући како сликар носи анткавез, питали су: Шта је то ако није кавез? *Па то није кавез, понављао је сликар, нема у њему птице. Отворен је.* Па шта ако нема птице, зар то није кавез иако у њему нема птица. Шта ако птица улети или ако је неко угура унутра, зар онда неће бити кавез? *Не, то није кавез, птице да није кавез, а шта мислиш да испред неке тамнице пише: Није тамница, зато што је празна? Да испред гилотине пише: није гилотина! Чему онда служи? Тамница садржи антитамици, мушкарац жену, жена мушкарца, материја антима-*

рију, кавез антикавез, али то је сложени феномен јединства супротности. За кавез не можеш рећи да је антикавез. Боље исцепај тај плакат него да се пролазници чуде или смеју: почеће да тумаче нови сликарев поступак, треба ипак направити један антикавез, јевтино, да антикавез може купити свако ко је против кавеза. Како изгледа тај антикавез? Требало би да антикавез буде симбол, али то је био само натпис, и изазивао је смех.

Јелена је тупо гледала сликара: осећао је глад, то је дошло одједном, у углу желуца га је заболело и тада је схватио: повраћаће, уста су му се напунила пљувачком, ослонио се на зид и покушао да се сети када је јео? Знао је да ће та празнина изазвана глађу трајати кратко. Било му је потребно да стави било шта у уста, рецимо трошку хлеба из џепа, или једну бомбону како би га глад минула. Када дуже не би јео, увек би му дрхтавица задавала тешкоће. Пре свега, тада би појео једва неколико залогаја, али зато би касније, тек пошто би појео то мало хране осећао највећу глад. Није чак ни читао о манифестацији гладовања као што су дебели радили анализирајући која храна шта садржи, у ком воћу се највише налазе који витамини: Шта садржи карфиол, купус, целер, јабуке, лимун, ананас, крушке, мушмуле? Небо је било тмурно и препуно црних облака. Желео је рећи један стих. Размишљао је шта да учини: да ли да оде код неког пријатеља или рођака на ручак. Раније никога није посећивао иако су га рођаци често позивали, зато је одлучио да никуд не иде. Плашио се болести, што би му још више отежало ситуацију: *Пошребна ми је*

нећа. шапнуо је. Није знао где је његов модел, плашио се да и њу није ухватила криза, да није отпутовала из града, или се помирила са родитељима. Глад га је већ била прошла и зато је желео да се упути ка атељеу. Попео се у трамвај. Кад је желео да сиђе, савио је главу, смрачило му се. *Завладао је мрак* – како је касније говорио – пао је на тротоар, ударио главом у један знак, неколико људи је притрчало да га подигне. Извадили су марамнице и ставили му на усне. Нека жена је извадила неко дезинфекционо средство и мазала му лице. Он је осетио мирис алкохола. Један човек је желео да га пребаци до болнице, *није пошребно*, тргао се сликар, вероватно вам је тренутно пао притисак; онда су почели да му говоре о ниском притиску и препоручивали су му лекове, одлучио је да коначно изнајми стан у провинцији и напусти град.

Од оног тренутка када је сликар угледао двориште попрскано водом, са траговима повлачења грабуље, са прашином која је сметена, не константујући да ли се враћа или први пут долази, знао је: са мештанима које не познаје биће другачије. Кућа није била закључана, дете које је показивало намештену собу, одједном се изгубило, а сликар је осетио смиреност у телу. Кревет је био удобан: меки чаршав, опрано ћебе, тако да се издужио, смирио, спокојство је поистоветио са удобношћу кревета. Газда је мислио да ће сликар доћи неколико дана касније, зато је желео да окречи собу, да уклони мирис бући и плесни: желео је да сликарева чула затекну мирис креча. Сликара је очекивао спокојство тако да му је одмах био прихватљив начин живота тих људи, њихова близина. Осетио се делом те средине иако није поникао у њој. У соби су се налазиле: путна торба, сликарева предметност, речи које су му личиле на робу коју су означавале, глас девојке коју не познаје: Да ли је власт обавештена да је дошао? Зашто је изнајмио стан? Зашто ретко излази? Само седи у соби и црта. Одбија од себе људе који су љубазни, који не успевају да проникну у његов живот. Јави им се и пита их како су, па онда прошета до реке и црта. Понекад стоји на прозору и гледа дечаке који се играју лопте. Посматра како трче од стативе до стативе, како се нервирају, хватају се за главу када промаше гол, псују једни друге, радују се када постигну гол. Чак сли-

кар и зна да голи воде али, поред љубави за игру, не жели да створи присност између дечака и себе. Окреће се. Прикупља четке. Разбацовао је одећу по креветима. Тражио је ново и чисто, док не осети бајати мирис собе. Сликарево постојање толико је постало очигледно да је тело почело да му смета: додирује се да схвати колико постаје огроман, туђ, колико самом себи смета. Како не може да се овде, у овој соби, у којој је први пут, навикне на себе. Нада се да су покидане везе између њега и његовог пратиоца, али ипак често увече, док се сам креће улицом или шета поред реке, гледа мештане који пролазе. Сасвим је сигуран да прогонитеља нема међу њима. То му је донекле и јасно јер он није могао да остави посао и пође да га прати. Шпијунирање му је било хонорарно занимање, те је сликар на миру могао напунити шаку каменчићима да би их, до касно у ноћ, бацао у реку. Али, ипак, није могао да се ослободи страха. Једнога дана пратилац ће закуцати на његова врата и упитати га: Зашто се кријеш? Куда бежиш? Да ли можеш без мене да нестанеш? Жели да уништи све трагове које још и мртви остављају, па да га прогонилац не нађе. Онда је до њега дошла нека жена коју сликар није познавао, нити је видео до тада – чак га је збунила кућна хаљина које се није сећао; заборавио је да жене још носе кућне хаљине, да косу увијају траком, а да руке могу извадити из корита за прање, тако да стоје беле и водом испијене. Док је прилазила до његових врата он је слушао кораке, па је онда чуо да неко куца. Знао је да газдарица не куца јер се већ договорио са њом да не улази у његову

собу – замолио је да постељину ставља испред врата: узеће је сам – зато га је овакво тихо куцање плашљивог ужаснуло: зажелео је да одједном отвори врата, шчепа тог куцача који му и овде не да мира, који ће поново почети да говори о сликаревој агресивности. Управо је био ухватио браву рекавши себи да није болестан, да не измишља прогониоца. Отворио је силно врата и рекао: *Изволите!* али ниједног тренутка, није у посетиоцу видео прогонитеља, већ њен стварни лик, тако да јој се морао извинити што је тако насилнички отворио врата и преплашио је. Жена га је замолила да њеном сину покаже домаћи задатак. Није знала шта сликар ради? Од чега живи? Које је школе завршио и да ли је у могућности да објасни детету један задатак? Мора сада да јој говори: не зна да помогне дечаку! Не зна ни ко је тај дечак! Да ли је он неко од дечака који, видевши да у блоку нема нацртане птице, доноси сликару птицу желећи да му је прода. Но, сликар га одбија говорећи: *Празан блок носим из љубави према некој птици коју сам цртао у детињству, која је уинула.* Блок не може да уништи јер га блок подсећа на детињство, и ту несрећну птицу која је угинула. Изненадио се што та жена није ухода, чак се охрабрио и зажелео да угледа лице уходе. Једно време га је чекао на станици, гледао воз, осећао је да се плаши старости, да је ово путовање предузео због осећања пролазности, а не због страха, да би могао да *разбије* градску једноличност. Сликара је стајао поред завесе, гледао људе који су се враћали с посла. Прозор је био окренут ка истоку, тако да сликар није

видео руменило запада већ само удаљено светло станичног рефлектора, чуо је писак вечерњег воза, шум, вику и дозивање на бреговима; буку мотора оних што су живели још даље од пруге. Тражени лик, његовог прогонитеља, није се појављивао. Сликара је постао меланхоличан, увиђао је да одавде не жели да отпутује зато што модел зна где се налази, што се нада да ће доћи, иако су дани протицали, а ништа се није мењало. Дани су били, заправо, исти: само се продужавао претходни дан, а сликар своја осећања, своју собу и простор, нема с ким да дели. Иде мрачним путем, гледа у небо без месеца, пуно звезда. Из околних шумарака долази ветар и носи лишће: руке ставља на леђа, сагиње главу, носи блок али овога пута размишља о моделу која му неће писати, која га је само обмањивала. Заситио се и цртања. Зажелео је да потражи људе. Отишао је далеко низ реку. Обишао је једно село. На његовом крају, и одмах не угледавши реку, опазио је чамцију тек када је махнуо сликару и упитао га да ли жели да пређе на другу обалу? Сликара је гледао његов шешир, изборано лице, лулу коју жваће безубим деснима. Делови тела који се нису видели били су прекривени крпама, отпацама траве и дувана, тако да се сликару чинило да је чамција прикован за дно чамца. Касније први цртеж који је правио био је чамција. Ухватио је себе да несвесно црта лик тог старца, те се упитао: на кога ме подсећа стари скелеција? Није могао да се сети: старац у чамцу личио је на окованог галиота. Замишљајући га сликар је лежао у полутами слушајући како ветар удара у стакло, како

неко у дворишту виче: Децо, затворите прозоре! осећао се угодно од гласа, поново размишљајући о моделу, за који се безразложно везао, мислећи да се нису растали, нити су шта рекли, нити шта учинили једно за друго, нити стигли да разговарају. Чинило му се да бежи од ње, али модел зна где се сликар налази и он се узалуд нада да ће доћи. Посматрао је шта се дешава у кући у којој живи, плашећи се да такво његово посматрање туђег живота није шпијунирање, када ће он почети да прогања газду, и његове укућане! Ипак је почео да ослушкује прво газдарицу и газду, а затим њихово двоје деце, одмах увиђајући да они, заправо, њега посматрају, а да он до сада њихов надзор није приметио. Знао је када газда долази с посла, да ли је пијан. Када његова ћерка излази и када има сексуални однос; тада се враћала тихо, да је једва примећивао долазак, да чак није ни радио слушала, већ се спокојно увлачила у постељу, тихо се прекривала чаршавом; а када се из града враћала незадовољна, лупала је капијом и вратима, укључивала је радио тако гласно да је сликара увек будила. Ударао би у зид девојачке собе што је био захтев да утиша радио. Пошто она не би хтела да окрене потенциометар, сликар је устајао и често желео да уђе у њену собу, али је увек одустајао од уласка јер је заправо мислио да девојка жели дружење с њим. Заједничко слушање музике било је такође дружење – па се сликар због тога враћао у собу ипак слушајући музику. Девојчина мајка касније је почела да лупа у зидове, да је моли да прекине слушање музике, али се ћерка свађала са њом или ћутала не отварају-

ћи врата. Газда и његов син – који су радили у истом предузећу – спавали су безбрижно пијани, јер су навикли на буку пошто су путовали локалним возом, њиме се и враћали у предвечерје, задржавајући се успут у кафанама и будећи се ујутру рано када би тихо излазили из соба. Девојка – будивши се касно, излазила би у двориште, стајала испод његовог прозора, разговрајући с неким, да му се често чинило да је у соби. Понекад би се збунио, ако би се налазио у купатилу, пажљиво је отварао врата, али ње није било у његовој соби. У дворишту је грабуљала лишће, гомила га, спаљивала. Девојка је била запуштена са неопраном косом, са увојцима који висе, у фармеркама у којима су се мотале њене ноге, у цемперу који је висео на њој, али сликарево буђење кроз прозор она би увек уловила и поздрављала га са осмехом: он би климнуо главом, бежао са прозора у други крај собе, што би девојка једва дочекала, пењући се на прозор говорила је: Не плаши се мене, нисам толико страшна! Гурала је ка сликару лице које је било убелело, са тамним подочњацима који су означавали лош сан и незадовољство. Како сликар ништа није говорио, нити је додиривао, девојка се враћала у двориште, палила лишће и дим је целог дана кружио по дворишту. После обављених јесењих послова девојка је укључивала грејач: купала се, певала у купатилу, а вода је са туша падала у каду. Зашто се сада купа? Вероватно је очекивала да јој сликар приђе? Растала се с момком: немарност јој се одражавала на коси и лицу, на одећи! Пре него што је сликар отишао у шетњу, девојка је

стајала испред капије и чекала га да му се придружи у шетњи, али сликар је уграбио тренутак када је девојка отишла на позив мајке, и побегао на реку. Привиђало му се да девојка седи пред капијом: чека га, гледа на сат, увија главу док не увиди да се он необично дуго задржава у соби, те полако прилази прозору, пење се и провирује у собу, дозива га, али када увиди да је сликар побегао, бесна, отрчи до града, седи на тргу са осталим омладинцима који разговарају слушајући касетофон; онда се сликару учини да девојка иде сама низ реку: тражи га! те размишља да те ноћи не долази у стан, да не би затекао девојку у свом стану, а можда би било и лукавије: да сликар оде у стан раније; и ранијим доласком преварио је девојку. Мислила је да ће се сликар вратити у поноћ, као што би то обично чинио, чак је и чуо како је неко девојку допратио до капије, како је пита: Да ли је станар легао? на шта је девојка одговорила: Није легао! Леже врло касно, јер често црта у мраку! Девојка се убрзо опростила од тог младића. Ушла је у собу. Убрзо се вратила и чекала сликара пред капијом. Он је, двоумећи се, пушио седећи на кревету; ухватио је себе да, ипак, чека девојчин долазак, да зна да ће девојка доћи и само зато што је чврсто убеђен у њен долазак не покушава да је дозове, нити јој даје знак да је стигао. Девојка је подигла завесу да види: је ли се вратио? Чуо је како се девојка пење степеништем, тихо долази до сликарских врата, стоји чекајући да их сликар откључа. Он је знао да су врата откључана. Опружио се на кревету. Девојка полако отвара врата и

улази у собу. Сликара замишља тело девојке погрбљено јутрос над грабуљом, а онда види лице крвавих очију које се нагиње над њим. Девојка не изговара ни речи, само баца мантил на сто. Враћа се да би узела цигарету. Сликара је угледао њено лице у мраку, са цигаретом у устима и чуо речи: тражи ватру! Из цигарете извлачи дим: упија га плућима. Лежала је поред њега користећи пепељару која се налази на сликарском стомаку. Пушили су заједно и ћутали док се дим вио изнад њихових глава. Девојка је чекала шта ће сликар предузети. Чинило му се да је неспретан, иако јој додирује главу, милује је дуго и споро, љубећи јој косу, а затим лице, док она није почела да га додирује, да му милује груди и стеже мишице, да му језиком додирује десни и непце, као да жели да га угуши и нагони га да се брани: стеже јој дојке, откопчава јој блузу, а онда се девојка, само једним покретом, скинула и бацила одећу на под. Кретала се гола по соби у светлу месеца, гледала га испруженог на кревету, вукла му панталоне, тако неспретно да је пала преко њега. Он је осетио топлоту девојачког тела, врење и кључање у њеним грудима: дрхте јој дојке, трепери јој језик. Почела је да се отима, страшно да прелази преко његових рамена, његових ногу: отвара се, у грудима јој се усталасао ваздух те га једва обухвата и увлачи у плућа. Када је сликарев пенис страшно увукла у себе почела је да вршити, тако да је сликара застао збуњен; поамна девојка га је поново шчепала, почела да му гризе уво, да му чупа косу, увијајући се под њим, на шта се сликара миглољиво и ућуткивао је, али било је

касно, јер наравно, девојчако вриштање – сумануто подврискивање – пробудило је девојчину мајку и она је почела да лупа у врата и пита: Шта ти је? Али девојка није посустајала и обраћала пажњу на мајчине речи. Тек када је дошла до врхунца, када се чуо један отегнути врисак девојка је бесна, дрхтећи, још и слушајући сада плачни глас мајке почела да виче: Иди да спаваш! Међутим, њена мајка је тада надала дреку. Отишла је у собу и почела да буди сина, говорећи како јој је ћерка поново довела швалера у кућу: Нећу више да чувам курву! Лупала је у врата ћеркине собе и изговарала речи: Курво! А месец се видео у прозору и сликар је пружао руку ка њему, осећајући како се голо девојчако тело угурава у њега, као прети месецу и шапће да је и њена мајка некада вриштала док је она била дете, и док је отац био на терену.

“Ето шта нам доноси пичка”, чуо се глас.”Савлада нас када свако рукује њоме.”

За следећих неколико дана добио је једно писмо које је газдаричина ћерка унела трчећи уз степенице. “Пишу”, викала је и држала писмо у руци. Онда је бацила писмо на сто. Он се подиже са кревета и узима писмо. Добио је одговор од уредника који га обавештава да, на жалост, његови радови нису прихваћени за штампу. Издавач жали због тога и обавештава га да ће убудуће имати више среће. Одлучио је да оде у пошту и разговара са уредницима, и ако је знао да разговор неће дати жељене резултате. Главног уредника није добио, а други је необјављивање текста пребацио на уредника за критику, који на жалост није ту и који ће се појавити нешто

касније. Сликара је сачекао у кафани преко пута поште где је седео поред прозора и гледао улицу, трчање деце, жене које су обилазиле трговину. Поново је позвао уредника, али сада је чуо глас ликовног критичара који се извињава; каже да је текст прочитао и дозволио да буде објављен, али је главни уредник одбио текст, вероватно не желећи да ризикује пошто сликар нема наклоност власти. Сликара се захвалио. Збунила га је искреност уредника. Улазио је у собу а газдаричина ћерка га је свлачила, стављала у кревет, односила је његово одело у ормар: Зашто морају да постоје жене које вас негују, говорила је, а сликар се непрестано припремао да уђе међу тела, да осети гужву у трамвајима и аутобусима, да види сто, да анализира списе, гледа пролазеће жене. За време скривања у паланци, изашао је из историјског времена, извукао се из њега не осећајући његово протичање.

Размишљао је да напусти ово место и да се затвори у стану са својим моделом. Узимао је папир да пише писмо моделу, али је одустајао. Била је јесен. Могао је јевтино да купи воће и поврће на пијаци. Стомак га није мучио. Чак је био и изненађен како се брзо привикао на суву храну. Поподне је стекао храброст да оде на реку и лови рибу. Изабрао је обалу са густим шибљем, тако да је био сам. Обала га је подсетила на детињство. Река је била дубока и није му се чинило да се креће, већ да клизи целокупна. Сликара је пресецао матицу удицом. Мада није хтео да улови рибу, ипак је бдео над пловком. Тихо је певао старе песме. Плашио се да се не догоди

трагедија, пошто осећа занос и одушевљење. Чинило му се да радост мора да се плати. Цупкао је, повлачио удицу. Када је упецао прву рибу било му је криво што је то учинио. Скинуо је рибу са удице и бацио у воду. После тога је упецао неколико мањих риба. Онда је прошао неки други риболовац и упитао га: На шта пецаш? Сликара је жалио што је дошао нови риболовац и што ће му прекинути задовољство. Риболовац му је само оставио глисте рекавши да риба не иде на хлеб. Сликара је наместио глисту и одмах ухватио већу рибу. "Ово већ може да се испржи", рекао је. "Али ко ће то..." Ипак је рибу ставио у кесу коју је претходно напунио водом. Поподне је уловио прилично риба и одлучио да их пржи. У стану је имао само једну шерпу у којој је понекад пржио. Имао је и зејтина. Мораће да пржи једну по једну рибу, или по две, јер је шерпа мала. Када је пошао у стан сусрела га је газдаричина ћерка. "Пази риболовац", рекла је. Узела му је кесу и руком промешала рибе које су још биле живе. Сликара је мислио да ће му узети рибе. Чак му је и лакнуло што неће морати да их пржи. Планирао је да тога дана испржи кобасицу и јаја. То му је била уобичајена и јефтина храна... Међутим, газдаричина ћерка је дошла одмах за њим, носећи тигањ и брашно. Сликара је узео нож и почео да отвара утробе риба, које су се трзале у његовим рукама. Чистио је брзо рибе и просто се чудио колико је спретан. Одбацивао је црева и мехурове које је газдаричина ћерка стискала. Она је ставила тигањ на сто, укључила решо. "Лепо чистиш рибу", рекла је. Донела је тепсију и у

њу је сипала брашно. Скидала је крљушти, понекад прскала сликара влажним рукама смејући се. "Нисам знала да си добар риболовац", рекла је. "Радовала бих се да пођем с тобом на реку." Сликара је очистио све рибе, легао на кревет и посматрао како зајапурена газдаричина ћерка, умазаних прстију, окреће рибу у брашну и баца је у тигањ. Пршти зејтин и мирише. Сликара атмосфера подсећа на породичност и драго му је. Касније једу заједно. Умазали су прсте и лица. Лижу их и смеју се. Сликара јој дозвољава да она лиже његове прсте, а он љуби њене. "Ово је лепо", каже. "Дуго нам није било тако угодно."

Поново поред реке, међу тополама, међу шеварјем и трском која се сасушила и коју черупа ветар. А река је надошла и нема чамца, нема ни скеле. Реку прелазе само мостом. Сликара носи столицу али не седи на њој јер дува ветар и радије лежи на сувом шевару и посматра пловак. Када лежи у ували, ветра нема, а зраци сунца су топли. Сликара није сам јер га прати, или касније долази газдаричина ћерка. Његова истрајност и стрпљење мешају се са њеном страшћу. Сликара је чуо како шушти шеварје у мртвајама, како узлећу птице и прелећу мртвају да би слетале негде на реци. Знао је да га газдаричина ћерка тражи. "Сликара!" звала би га она. Он би мало ћутао да би касније рекао: "Овде сам!" Тада је газдаричина ћерка знала у којој је ували. Више није долазила код њега него га је обилазила и бацала камење на његов пловак. Гађала би њега и тек би касније, умршене косе, улазила у ону питомину у којој се сликар заклањао од ветра. Свако од станара је

покушао нешто да јој пружи, али увек је остала сама. Нису имали снаге да истрају и да наставе. Били су колебљиви, или су бежали, а да нису знали зашто. Сликара је ћутао. Хтео је да јој каже да ништа није желео да јој пружи. Рекао је ваљда то. Она је грицкала сламку. “Једино од тебе ништа нисам тражила”, рекла је. “Шта сам добила видећу много касније.” И онда је узела штап са струном и вадила удицу из воде. Намештала је глисту на удици па поново забацивала. Сликара је слушао како држи аутомат, па онда како је пловак пао у воду. “Хоћеш ли и ти да пецаш?” питао је.

“Нећу”, рекла је она. “Немам шта да радим па долазим до тебе.”

“Зашто не помажеш мајци?”

“Помагала бих јој када би знала да ће она касније нешто корисно да ради. Али она, пошто завршимо посао, почиње свађу са мном. Причаће ми како не радим. А ја сам хтела да радим, међутим, они што могу да ме запосле хтели су нешто друго. Тиме ја још располажем.

Била сам тек абортирала и очекивала сам да ми тело клоне. И када сам почела да тонем, руке су се подигле и покушавале да задрже тело, да спрече његово клижење. Туђи прсти обухватили су косу и бацали је на леђа не би ли ослободили лице. Када одбаце јакну и када згужвана лежи без груди у њој прсти почињу да мере пулс.”

Први пут је газдаричина ћерка тако причала. Сликара је био збуњен. Сматрао је да је она врло једноставна. Помиловао је без разлога и она је то осетила. Била је радосна.

Изашла је из рупе на брдашце, где је дувао ветар, и када се вратила пловка није било.

“Хеј! Риба се ухватила”, викала је.

“Ухватила се”, викао је сликара. Гледао је како газдаричина ћерка вуче струну и како се повија штапац: уловљена риба се њише. Чудио се како му је угодан осећај што изазива радост код друге особе. Гледао је како девојка скида рибу са удице.

Сликар сусреће мајсторе – кавезаре

Кућа није окренута сунцу, али сликар зна да је огрејало. Носи пакет и неке ствари. Сусреће једног познаника који се чуди зашто је устао тако рано. И сликар је одједном стајао збуњен. Одакле познаје тог човека? Онда је стао и тај човек. Сликар је сусрет био занимљив. Хтео је да види да ли је познаник нови или стари пратилац. Позвао га је на пиће, али познаник је одбио понуду.

“Па ко сте ви?” питао га је сликар.

“Мајстор”, рекао је познаник. “Мајстор који прави кавезе.”

“Ја сам за тај термин заборавио. Толико дуго га нисам чуо. Његов код сам замењивао разним речима чак сам и навикао да реч кавез прекривам другим кодовима и то сам данима чинио. Зар је судбина могла да се поигра са мном. Да овде живи мајстор кавеза.”

“Неки су од нас мртви. Други и даље раде, а ти си нас једини напустио.”

“Ја никада нисам правио кавезе”, рекао је сликар.

“Па шта ако ниси. Али си их куповао.”

Сликар му је предложио да оду до реке и да тамо наставе разговор. Део насеља у коме је становао мајстор био је на самој обали реке. Куће су биле одмах иза насипа, ту поред насипа био је пут којим је ишао аутобус доле низ реку. У даљини је било неколико зграда на месту где су некада били дућани и чајџини-

це. Видео је споменик, дом културе и биоскоп. Сликар је почео да вуче мајстора ка реци. Мајстор га је у поверењу питао: “Да ниси власт? Како си могао за тако кратко време да забраниш куповину кавеза?”

“Не, нисам ја забранио куповину кавеза”, рекао је сликар. Мајстор му није веровао. Одмахнуо је главом и зевао. Видели су се његови зуби. Сликар је видео да се тело мајстора сасвим исцрпilo у тешком раду: нема мишића! Нема стомака! Жиле су се згрчиле држећи чекиће, длета, наковње, блање. Жалио је мајстора.

“Па ко си онда побогу када си успео да уништиш толике мајсторе? Зар не видиш да се затварају продавнице које продају кавезе и птице, да су магацини пуни али се роба уништава и баца на ђубре.”

Сликар је био збуњен. Чинило му се да схвата игру. Окренуо се против мајстора. Љубитељи птица сада не смеју да купују кавезе. Сликар им ограничава слободу. Хтео је да каже закључак старом мајстору али је одустао. Мајстор га је упитао: “Где станујеш?” и сликар му је прстом показао кућу.

“Ти уништаваш људе, а они ти дозвољавају да живиш”, рекао је.

“Ја могу да верујем у своју моћ не.”

“Забављаш се животом. Имаш новац, имаш љубавнице, можда и жену коју си послао негде да би дошао овде да сликаш. Зашто баш станујеш код њега?”

“Не знам. Стан сам нашао у огласу.”

“Знаш! Твој газда ради у комуналном. Односи и баца кавезе које ми правимо. Тако, уништава нас исто колико и ти. Он мора да

ради да би зарадио за живот, али ти. Мислили смо да и ти имаш власт. Хтели смо управо да организујемо мајсторе, и да те протерамо. Да ли би могао да побољшаш продају кавеза? Не би могао... Оно што једном нестане више се не може надокнадити.

Хоћеш ли да те поведем код мене да видиш колико кавеза чека купце?"

"Нећу!"

"Нећеш?! Мислио сам да ћу да те убијем када те угледам. Немам жељу да те убијем. Чак и не верујем да си толико моћан. Спречити кавезоманију више није у твојој моћи. Можда се и ти питаш зашто је тако.

Ти си осуђен од неког, или се на тебе врши притисак, или се осећаш кривим, или се осећа страх код људи који те окривљују. Сви ти људи нису стварно погођени. Они осећају неку мржњу према теби, осећају бес, осећају јад; мисле да си стварно крив, да је угрожена њихова борба, њихова слобода, њихов рад. Али ко је истински погођен? Ми, мајстори. Ми смо живели од производње кавеза. Кавезе сада нико не купује. Ти треба да се смиљеш на нас. Не на политичаре. Ја више не продајем кавезе. Ви сте створили једну бину на којој се налази позориште: ти играш улогу. Ми мајстори смо такође на бини, али о нама нема ни речи. Ми, мајстори, ћутимо о теби. Ми треба да ти судимо."

"Мој драги мајсторе, који си тако добар према мени, ја не носим кавез да би се улагивао властима, али друштво је осетило потребу да се брани од нечега, осетило је потребу да се штити или заштити, те тако је почело да се брани од симбола кавеза. Ако си моћан,

знам да ћеш лако измислити непријатеља и уништити га. Зашто ти сада не желиш да правиш нешто друго осим кавеза?"

"Кавезе сам правио читавог живота, мој отац их је правио, и тако сви преци уназад, па баш ја сада морам да прекинем традицију. Ми нисмо само мајстори кавеза, ми смо уметници. Ја сам чак радио друге послове да бих омогућио себи рад на кавезима. Себи сам одабрао кривицу тиме што нећу да се повинујем наредбама власти. Издржаћемо."

"Ми морамо да живимо заједно!"

Бекство или повратак

“Ти се вероватно љутиши ишћо сам побеглао из жиже, из средишћиа, и ишћо живим далеко”, писао је сликар. Мислиш да сам болестан када говорим да ме њоне, да сам сам крив и да сам створио тиу атмосферу. Видим њихове зубе и вилице које цокћу. Један део тела су ми изризли. Кад ти пишем зар не примећујеш да немам тело... Смешно је, али знај: преболео сам тебе ране! Безмало сам хтео од љади да умрем. До мене не стиже ничија помоћ. Овде ловим и живим са њима. Боље је да дам њима моје руке да их глођу. Нека се сладе мном, нека лају и јуре пољима. Хвала ти ишћо си ми обезбедио докуменћиа за одлазак из земље. Првом приликом се враћам у град и одлазим у Америку.

Хладно је. Небом клизе облаци, тустии и набодени на куће. Стојили су се са земљом, али не трми. Јућром их видим у мојој соби и машием рукама да их одгоним. Изгледа да ће почетии њоново да ме пратие, да ми отварају писма и прислушкују разговоре, да малћрећирају пријатиеље. Не знам да ли да ти пишем само о љубави, да ти шаљем поздраве, да ти не пишем о себи, о твом значају за мене. Када престану кише плашим се да људи не изађу на улице и не почну да протестују, да њоново не чујем сирене, не видим сузавац, не чујем удар коћииа коња о калдрму! Садашњості је нейролазна.

Отворио је врата и гледао кроз ходник кишу која је и даље лила. После је ушао у собу и седео слушајући како киша пада. Размишљао је да набави кишну кабаницу и да се шета поред реке. Река је била надошла и мутна, али сликар се није плашио. Није имао кишобран, а када је скоро видео једну кишну кабаницу у излогу била му је скупа. У продавници је чак видео и оног мајстора што прави кавез, па је побегао што даље. Питао је газдаричину ћерку: колико људи има кавезе? Она није знала, али му је обећала да ће се распитати и видети ко прави кавезе и ко их поседује. Касније је рекла: више нико не прави кавезе! Није знала зашто су неки од њених познаника уништили кавезе, па чак и голубарнике. Размишљао је: да ли му девојка недостаје? Због самоће? Тврдоглави мајстор који није могао да продаје кавезе а није желео да мења занимање, шта ће он? А шта је с онима који продају птице, који кроте звери? Приметио је, када је био засићен кавезима, када је био засићен чежњама, када је био засићен страсном газдаричином ћерком, почиње да мисли на модел. Обуздавао се умарајући се кретањем, али му оно све чешће није помагало. Онда је чекао појављивање газдаричине ћерке која је покуцала код њега, али кад он није отварао, она је одлазила у своју собу и укљичивала магнетофон. Могао је да спава уз музику али је радије цртао. Није знао да ли је газдаричина ћерка још с неким одржавала односе. Више је нико није пратио када је долазила из града. Једном док је шетао улицом наишао је неко колима. Сликар је на задњем седишту препознао газдари-

чину ћерку. Позвала га је да пође са њима, али он је одбио. Газдаричина ћерка је изашла и почела да га моли, али пошто сликар није отишао она га је напустила бесна, вичући нешто што он није разумео. Увече је предложила сликару да отвори врата, али сликар је ћутао. Тог дана је изгубио кључ. Тражио га је по џеповима, по соби, дворишту и поред реке али га није могао наћи.

“Отвори”, викнула је она бесно и почела да бије у стакло. Сликара је отворио прозор и рекао: “Отворено је.”

Када је девојка ушла у сликареву собу рекла му је: “Луд си!”

Тражила је кључ, али њега није било... “Па шта си смислио?”

Газдаричина ћерка је отишла у неку од соба и донела резервни кључ. Рекла је да јој служи да краде од станара, али од сликара није имала шта да украде. У соби је било хладно. Газдаричина ћерка је пушила и шетала. “Зашто ниси желео да поћеш са мном? Желела сам да те представим свом друштву. Не желим више од оног што имам.” Нашла је оног мајстора с којим је сликар разговарао. Обавестиће све мајсторе: сликар мора да побегне одавде! Мајстори неће да се играју с њим као власт.

Сликара је почео да замишља његов родни град, улице и музеје, кафане и школе. Почео је да замишља свој атеље и терасу, клацкалице око зграде где је одрастао. Добио је жељу да оде до стана и зазвони, да пита: Да ли је жив или давно живео? Замишља како се пење степеништем до зграде, како га дува хладни ветар помешан с кишом, како стиже

до улаза и чека лифт. Притиска дугме лифта и слуша како зуји. Отвара врата. Пење се у лифт. Онда замишља те политичаре, ту хорду, која има нешто против кавеза. Види своја стопала на првом снегу у граду: трагове је много пута остављао. Сликара није затворио прозор и киша поново почиње да удара у плех. Чује њено добовање. Ветар у кратким налетима подиже завесу. Девојка се свукла, и сада, као сенка пролази кроз собу. Онда се нечујно увлачи у сликарев кревет.

“Како ти је крхко и мршава тело”, каже јој. “Волим га.”

“Много ми пружа”, каже она.

Сликара седи у соби и замишља како шета поред реке, како иде до села, како разговара са чамцијом прикованим за чамац.

“Мораш да бежиш”, рекла је.

“Моје тело је морало да учествује у догађајима, али често као слика која се само види. А тело је једино и видљиво. И нису могли да направе разлику између мене, денунцираног, и других грађана. Једино да ме нечим обележе или жигошу. Толики јаз је, ипак, био немогућ.”

И сликара је прекинуо причу плашећи се да не чује неку фразу о кавезу. Међутим, девојка је наставила причу. Постоји један хангар на крају града где су мајстори склонили кавезе. Затвориће сликара у њему. Умреће без воде и хране. “Они су као полип”, рекла је. Пипци полипа се налазе свуда, круже око ње, одгуравају је, час је стежу, а час јој дају слободу да може преместити тело из једног дела града у други. Ти пипци полипа руководе њоме. “Не видиш полипе или не желиш да ме

браниш? Свуда су око нас. Круже пипци. Моћни су. Непрестано се увлаче у нас и гризу.”

“Немој да разговарамо.”

Неће да слуша разговор о слабости тела.

“Нећу да милујем ниједног мајстора. Могу да ме надражују. Не можемо да их се ослободимо. Бежи! Ја ћу да ти пошаљем цртеже поштом. И ствари.”

“Не бих желео да умрем у том хангару претрпан кавезима. Ипак имам жељу да видим хангар: магацин кавеза!”

“Не! Ускратићу ти то задовољство. Мораш да бежиш!” рече девојка гледајући својим продорним очима у сликара који је стајао пред њом, узнемирен, са окамењеном фигуром која ће покушати да испуни зенице једне девојке, која га тако жељно очекује, и с којом ће се спојити у недостижан занос. “Желим још љубав”, рекла је. Сада столу приступи сликар носећи послужавник са кафом и ликером. На њему лежи књига ужутелих и дотрајалих листова, а која већ беше позната девојци. Она опет гласно прочита: *Историја сликарства; крај модерне*. “Драгоцену поруку наших предака”, рече девојка.

“Ја верујем”, рече сликар. “Не треба журити! Побећи ћу!”

Дохвати се шоље са кафом, и благо поцрвене, јер девојка својом десном руком извади дојку, благо је милујући по брадавици. Док је посматрала сликара, девојка се присети својих првих стићења. То су свакако драгуљи у души младе девојке. И та прва црвенила сведоче о њеној чистоти. У светлу које се преливало, и у тишини у којој се нису више чули ни

дахови ових двају особа, девојку поче да обузима прва сумња. Да ли ће јој се дражесни уздрхтали љубавник приказати и открити у правом светлу, ненамештено и сасвим опуштено. Та сумњичавост, тај девојчин страх од могуће неостварљивости њене жеље, сасвим је раздражи. Затим, заваљујући се у столицу, она рашири бутине тако да јој се кроз танке и прозирне гаћице сасвим јасно оцрта вагина, што присили сликара да јој својом врелом руком пође лагано уз бутину. Девојка пречу звуке неке источњачке музике, левантинске или можда индијске, која је дискретно допирала до ње из аутомата. Сада је његова десна рука полазила уз девојачке бутине. Сликара завуче девојци руку испод лепршаве блузе. Но тада сликар беше, под самим гаћицама, стигао до Венериног предворја вагине. “Не!” рече у себи сликар и мало повуче руку из опасне близине. Тежња треба да буде све дужа, све околишнија, због сласти открића. Тако се рађају врлине. Зато, и девојка и сликар, истовремено устадоше са својих столица не реметећи положај својих руку. Девојка наваљена на ормар, олабави бутине и пође руком уз њих.

“Ох!” уздахну сликар обухватајући девојку око стомака, те поче да јој свлачи гаћице. Истог тренутка девојка лаким трзајем руке свуче блузу те једном за другом, извади обе дојке. Сликара се лако саже напрежући се око девојачких гаћица, јер девојка беше раширила ноге. Извијајући се, сликар обема рукама прихвати њене дојке и поче бесно да их милује. Тада јој скиде блузу, па одмах затим сукњу. Када јој задиже комбинезон, и пребаци

јој га преко главе, сликар клече пред девојком. Лако дрхтећи, додирну јој прстом овлажену вагину. Осети грчење девојачке вагине и вреле изливе лепљиве лаве. Девојка задрхта од сласти и опусти се над немирним сликаревим телом. “Још само љубав нам преостаје”, дахтао је. Девојку опет обли руменило, но она отварајући очи, схвати да ће се ритуал неминовно наставити. Лагано устаде. Прихвати се скидања гаћица са сликаревог тела нежно прелазећи својим прстима по његовим бутинама и тестисима. Од тога и сам сликар уздрхта па се приви девојци на груди. Делови одеће већ су лежали на поду, када сликар, хватајући нагу девојку једном руком око струка, а другом јој милујући вагину, поче да се ваља по каучу. Учини му се да у рукама има нежног лептира ухваћеног на медоносном цвету, јер осети такве мирисе на њеној белој пути. Сликара постаде свестан своје мисије, полагајући тело једне од најмилијих кћери природе, рођених из насладе Херкула и Хебе, богиње младости! “Ох!” уздахну опет сликар задихујући бутине, те јој прихвати образине вагине. Једну од дојки јој прихвати уснама, док је слободном руком обухвати око кукова. То учини да се девојка сасвим ослободи своје обамрлости, и она баци на сликара поглед пун страсти, грчећи се под његовим рукама. Сликара схвати опасност од превремености и скиде руку са девојачке вагине. Али девојка му враћаше прсте на вагину. Он стеже снажније клиторис, па затим угледа слику вагине, између њених снажних бутина, које је девојка похотљиво миловала руком.

“Какве оживеле Ђорђонове Венере у телу

и лику девојке”, закључи ширећи јој још више ноге. Мириси пути мушкарца и жене испуњавали су ову собу, по зидовима су играле сенке слика и кипова, ти симболи стварности којима су се подавали њих двоје. Ђутали су због своје покопане прошлости, само што су звуци музике, били живи и присутни и продирали у уши љубавног пара. Они су се једино предали игри. И поново, са страхом који се изједначавао са интервалима музике, мушкарац поче прстом да шета по њеном клиторису, у тренутку, враћајући и сам себи, као лопов који је пречуо лупу отворених врата, и не устукавши, завуче свој пенис у прегрејану вагину. Но осетивши снажна грчења, и уздахе девојке, повуче свој пенис назад. Но, схватајући чари ове велике игре, намах га врати у девојчину вагину.

“Ох, ох, ох!” уздисала је девојка. Тада, добивши жељу да заустави девојку раширених зеница, у њему побуди занос друге врсте. Рашири ноге младој девојци, задигавши то брдо ужарене пути, па је опкорачи. Девојка је подрхтавала, затим се равномерно грчила. Над њом беше мушкарац, чудан свемоћан, свеобухватан, свестран. Пун свих жеља, онаквих какве су красиле мушакрце током историје. Макар да то беше и тело мушкарца, који је над њом у њој; врело тело њеног љубавника кога губи. Ширећи бутине девојке, сликар јој завуче пенис дубоко у вагину, не обазирјући се што девојка беше хистерична... поред њега, уморна под теретом својих никада испуњених жеља, као сваки велики лутач, девојка је плакала. Сада су обоје, најзад, растављени, лежали...

Изашли су из куће. Срели су милицијског писара у пратњи једног милиционера. Мајстори су се сигурно налазили у хангару. Још увек су били у дилеми: Шта да раде са сликаром? Двојица људи јашу ка реци. Издалека гледају на сликара. “Први пут да видим коње”, каже он.

Преко моста пролазе сељаци са корпама. Сликлар скиде качкет и обриса зној са чела. Тресе му се брадица на јесењем ветру. Брижан и устрептао виде када се отворише врата на аутобусу. Пожурише. Сликлар говори о четрдесетшестогодишњем пријатељу. Гледа изнад главе, и на десетину метара разазнаје мајстора кавеза: огромну, бујну, таласасту косу милује му ветар. Пренесе поглед на јахаче, који се беху преместили на коловоз и чији су коњи цупкали лењо. На њиховим грбачама беху посађене жилаве, уображене, насилничке прилике људи који сваког трена могу да потегну корбач.

Неко гласно опсова. Затим мноштво повика. Један јахач ободе коња. Тада сликар уђе у аутобус. Девојка га је љубила. Затим је махала. “Немој побећи из земље док ја не дођем”, викала је. Мајстор је трчао ка аутобусу. “Избаците га напоље, напоље. Он је агитатор!”

“Какав је то неред?” упита милиционер са станице. Ухвати девојку за рукав. Запишта сирена једном, па други пут. Окреташе се, заставши, људи који су изашли из аутобуса. Мајстор је од цркве трчао за неким човеком између мноштва људи. Опет се чуше сирене аутомобила. Кратко. Реско. Нервозно. Девојка је плакала. “Како подло делује тај непри-

јатељ”, рекао је мајстор. “Зар можете да гледате лице тог човека?”

“Зашто је бежао?” питао је милиционер.

“Није бежао. Отпутовао је. Вратиће се. Он је уметник”, рекла је девојка.

Мајстор је казао да је и он уметник. Био је пијан: “Чувам се ја свакојаким дедовских предсказања”, рекао је. Затим је причао да му нико не стаје на жуљ. “Важно је у животу да ти неко фамилију опсује, па да се заборавиш и схватиш да си животно важан. Свако себе штеди и гледа. Нико неће да ми понуди столицу и да ме приупита: А бре, уметниче, који се бориш да допринесеш нешто науци, јеси ли имао задовољство од свега у свом оку. Је ли те нека милоусница и видарица, поканила дојком? Но, сме ли човек, да се развесели у некој кафани усамљен, и да мисли на кукове жена. Да човек не обара очи пред горим од себе.”

Милиционер је био збуњен: “Пази шта причаш пред девојком! Ћути!”

“Да ли је тебе отац тако учио?” питао је онда девојку.

“Не није”, рекла је. “мој отац је био нешто друго.”

Таман када није знала шта ће рећи милиционер је прекида питањем: “Знам твог оца. Твој отац је члан партије.”

Али девојка ни то није знала. Сећа се: њена мајка се љути зашто што се отац касно враћа кући. Отац би тада рекао да је био на састанку. Плашила се да каже да је њен отац члан партије, а плашила се да каже и да није. У оба случаја би је милиционер критиковао. Да је отац био члан партије девојка би га сада

обрукала. Ако каже да није члан партије, онда девојку не би могао научити друго од оног што ради. Девојка је зато заћутала. Ђутао је и милиционер. Девојка је гледала његово лице и питала се: да ли би могла да га позна међу осталим лицима које сусреће на улици? Он се ни по чему није разликовао од других људи које среће, ни од службеника које је знала у униформама. Пошто би скинула униформе изгледали би безопасно. Осећала је пасивност према свету па јој се чинило да свет њу треба да узме уместо да се она избори за једно парче света тј. да отме један део света и да га подреди себи а не прилагоди себи како је она то осећала. Вратили су јој личну карту. “Позваћемо те ако буде потребно”, рекао је милиционер. Мајстор је хтео да пође за девојком. Задржали су га. “Ви сте спречавали човека да се попне у аутобус”, рекли су. “Сачекајте!”

Девојка је трчала ка пошти. Плашила се. Четредесетшестогодишње тело! Чула је у телефонској слушалици његов глас. “Отпутоваће”, рекао је мушкарац. Девојка је била нервозна. Расплакала се. “Немој да плачеш.”

На аеродрому уобичајена гужва. Пртљази. Шарена одећа жена коју ветар витла. Највећи терет мора да подноси слух. Речи на различитим језицима, речи официјелог спикера. Нестрпљење: када ће жељени авиони бити на аеродрому и на којој писти? Псовке гастар-

бајтера. Провера пртљага: рутинирана, пре полетања. И онда најави авиона, журба и гурање до уласка, смех стјуардесе. Долази спокојство и опуштање у фотели; ако нема страха од лета, облака, од висине и љуљања авиона.

Али, сликар носи кавез. То је мали специјални кавез кога он носи у руци. Направљен је од различитих метала. Сликара зна чак које врсте метала улазе у састав кавеза, у којим земљама је копана руда, и у којим рудницима. Спољни стубови, држачи су ливени. Њихов облик представља четири тела кипара песника из грчке културе. Контролор цариник узима кавез и каже: “Не могу птице да се носе.”

Али када подигне кавез види.

“Нема птице.”

“Нема”, каже сликар.

“Немојте да покушавате да ми подвалите. Где вам је птица.”

“Па нема птице”, каже сликар.

“А зашто онда носите кавез.”

“То је маскота”, каже сликар.

“Маскота?” сумњиво врти главом друг цариник. “Да нису стубови шупљи и унутра скривено нешто?”

Подигне кавез да би га одмерио руком.

“Можете израчунати тежину кавеза”, каже сликар. “Ови метали су овде следећи. Ова шипка је од гвожђа, ова је од ... специфична тежина тих метала је следећа”, и наводи тежину метала и легура. “Њихова запремина је толика. Према томе тежину можете израчунати по обрасцу $Lj=D\check{z}*V$.”

“Шта? Ви друже мислите да ја нисам учио школу!”

“Не! Ја само желим да сачувам тај кавез?”

“Ако желите да га сачувате ви га оставите!?”

“Али ја морам да га пренесем!”

“Онда ћемо морати да видимо да ли у кавезу има рупа?”

“Нема рупа! Зар ви не видите да су држачи ливени.”

“Баш зато мислим да има рупа.”

Цариник на крају одустаје и пружа сликару кавез. “Да не кажете да сам против уметности”, каже сликару и смеју се заједно.

И онда остаје лет авионом. Поред њега на седишту, седи једна девојка и чита књигу неког дисидента. Он види шарене корице књиге, али нема вољу да савије главу и прочита име аутора. Могао је он понети бар сопствену књигу, али је заборавио. Сад се тек сетио. Можда би и у Америци његова књига била занимљива. Она неколико пута спушта књигу у крило, и он тада види прамење њене седо офарбане косе. Чини му се да жели са њим да заподене разговор, али он тада гледа у прозор или затвара очи. Када она чита, он гледа у њу. Неколико пута тако, а пут је далек и она сама покушава да му понешто каже.

Подиже отворену књигу и показује му корице. Онда каже име писца. “У моди су, знате, дисиденти. Видите, свет им је наклоњен.”

“Да”, мрмља он. “Време ће истаћи значај и естетику.”

Онда окреће главу не желећи да настави разговор. После тога спава. Када се пробуди види да лете изнад облака, да сунчеви зраци

падају на њих. Сада девојка спава са књигом у крилу. Мало се помера и књига јој пада, али он не покушава да је подигне. Књига тако стоји на поду преклопљена све док се девојка не пробуди. Тада подиже књигу. Исправља листове. Он узима кавез и гледа у њу.

“Леп кавез”, каже девојка. “Где вам је птица?”

“Нисам смео да је пренесем”, каже он.

“А која вам је птица била у кавезу?”

“Ја сам је пустио из кавеза и не знам која је врсте била та птица.”

“Пустили сте је?”

“Јесам.”

“Зашто?”

“Не волим птице у кавезу.”

“Она је сада слободна”, каже девојка и смеје се.

“Не знам? Можда није слободна. Да ли писац кога Ви читате описује неку птицу.”

“Не.”

“Можда је моја птица баш дисидент и боље да сам је пренео у SAD.”

“Па зашто нисте?”

“Није хтела да живи у кавезу те сам је пустио.”

“А ко ће вам сада певати?”

“Има и у Америци птица, неку ћу затворити у кавез и нагнати је да пева.”

“А зашто бисте сада затворили птицу када сте већ неку ослободили.”

“Па не бих је затворио али ако ми буде стало до песме онда ћу је затворити, мада радије желим да је ослободим.”

“Зашто?”

“Ја сам религиозан човек.”

Девојка се смеје. “Зато имате такав однос према птицама. А које сте вере?”

“Нисам никоје вере. Само сам религиозан.”

“Како сад па то?”

“Нећемо говорити о религији. Одмах сам престао да будем религиозан.”

“Ви не живите у Америци?”

“Ја уопште нисам жив.”

Девојка се поново смеје и каже му да је чудан. Тада чује упозорење за слетање. Везује се. Авион слеће и она каже: “Чудан смо разговор водили.”

На царинарници девојка је иза сликара. Међутим, сада кавез поново представља проблем. Сликара не може да уђе у SAD. Царински службеник подиже кавез и загледа га. Онда слеже раменима пошто у њему нема птице. Ставља кавез на сто.

“Како то да је празан?” Пита се. “Зашто вам служи тај кавез?”

“Па за шта служе кавези?”

“Да, да”, смеје се цариник.

“У овоме чувам слободу”, каже му сликар.

“А, шта?” он се пита.

“Моја птица се зове слобода.”

“Од чега је чувате?”

“Од песме.”

“Зашто?”

“Да би она могла да пева. Знате ли Макарен-Видов закон?” пита цариника. “Господине, Ви сте комуниста?”

“Не!” рекао је то на српском али они га нису разумели. Девојка која је путовала са њим и која се још налазила у просторији

царинске службе, тада је окренула главу ка њему. “Шта све ниси данас испричао?” рекла му је и пришла уз њега.

“Шала” рекао је он на немачком, а онда је рекао на руском. “Њет ја совјетски дисидент.”

Онда је почео на енглеском: није лако наћи противника и борити се против њега.” Али како је држава тако моћна, она ће пронаћи кривца.”

“Комунист”, закључио је цариник. Сликару је сада етикетирање било смешно и почео је да се смеје. И девојка се насмејала.

“Ето до чега је довела твоја шала.”

Цариник није дозволио да се кавез унесе у SAD.

“Нека остане” говорио је.

“Али не може то тако. Кавез је уметничко дело и мора да иде са мном.”

“Не знам ја да ли је уметничко дело и шта је у њему.”

“Добро, онда позовите вештаке па нека они утврде значај дела, његове карактеристике, вредност и старост. Ово овде је Сенека”, рекао је сликар.

“Сенека “ потврдила је девојка.

“Шта Сенека?” рекао је службеник.

“Свиђате ми се”, рекла је девојка.

“Имате нешто словенско у себи. Помоћи ћу вам. Пошто кавез не може да се унесе без птице. Донећу вам птицу!”

“Шта ће мени птица. Ја не желим да затварам птице.”

“Цариник ће је додирнути руком и она ће пропевати. Лепу птицу гајите, рећи ће: Кућни љубимац.”

“Али ако се она уплаши и не пева, шта ће бити тада.”

“Да сте је понели од куће можда и не би певала, али овдашња птица сигурно ће певати.”

“Мене се не тиче чија је птица, али не желим је у кавезу. Морам да је нахраним, да јој направим љуљашку, посуду за јело и воду, а на крају ће се она усрати. То је сигурно, а да ли ће певати не знам. После тога морам да перем кавез.”

“Ви сте први пут у Америци?” питао је цариник.

“Јесам.”

“Али то вас не оправдава што не знате прописе. Ви Америку познајете из филмова, књига, и новина”, рекла је девојка.

“Знате је по профиту и трци средње класе за новцем којим ће купити робу широке потрошње. По секторима насиља у појединим градовима, да су средства медија незајажљива, по моралној већини.”

“Добро девојко”, рекао је сликар. “Не морате да ме оптерећујете Америком”.

“Морам да вас уведем унутра, али Ви не желите птицу. Довешћу онда пуњену птицу и ставићу је у кавез. Онда ће је цариник погледати и рећи: Кућни љубимац? Удараће мало Овидија који стоји на рубу и питаће: А, зашто не пева? Неће он приметити да је птица препарирана. Могли би да јој уградимо траку па да цвркуће све док га не изнервира и док је не удави. Ви ме подсећате на моју мајку. Она није волела кавезе. Будила се ноћу и плакала због кавеза. Седела је на ивици кревета, на коме је спавао мој отац, и јецала. Лице јој је

било прекривено длановима, рукави спаваћице су били широки и смицали су се, а она је плакала, сузе су јој се цедиле низ дланове и њених белих лактова. Мој отац се понекад будио и питао је: Зашто плачеш? или: Опет плачеш? али није саслушао њен одговор већ би настављао да спава.”

Извели су га тада у другу просторију заједно са девојком. Он је видео како за њим улази читава колона људи. Отвара своје кофере, показујући сјај веша, или књига. А, он је заборавио своју торбу, па се поново враћа, узима одору и одлази. Види да се многи окрећу за њим и да су бесни на њега. Девојка се осмехује, пита га о разликама између појединих земаља.

“Ја видим разлику само у вртovima”, каже јој сликар. “Задржаћете се са мном.”

“Хоћу”, каже она. “Зашто Вас занимају вртови?”

“Не занимају ме вртови већ усеви. Људи који се шетају и њихове речи. Први утисак је да људи које сам овде видео нису одавде, као да су овде дошли на излет. Не на излет. Погрешио сам. Збуњени су. Дошли су на неку вежбу. Таква им је одећа и држање. Ја сам и на војној вежби знао да спавам испод дрвета. У планини нисам хтео да спавам испод шатора као што су радили остали резервисти, већ сам стављао ћебе на земљу, главу поред жбуна и спавао изван шатора. Била је јесења ноћ у шуми, почетак октобра. Било је хладно. Лице ми се смрзло и прекрио сам га једном шушком. Тих дана сам читао неке америчке писце и осећао сам се као хипик. Био сам тада млад и пркос је имао

сасвим други значај. У зору је пала роса. Кад сам се пробудио коса и лице су ми били мокри, али ја сам росу волео. Желео сам да разговарам са људима који су мрзовољно седели и жалили се на пробдевену ноћ; нисам их разумео. Често ми се то дешавало да људе не разумем, да не разумем шта они говоре. Овде ми је неразумевање јасно. Имамо различите језике који су нека раздаљина, мада они нису пресудни. Мени је само једном било потребно знање језика да бих се удварао једној девојци. Штета, она је била Немица. Седели смо заједно и гледали један кавез. Ја сам осећао: желим да јој кажем: волим те. Рекао сам то на немачком, али речи су ми биле офуцане. Она се насмејала на то. Пољубила ме. Речи које сам изговарао знао је свако.”

Белешка о писцу:

Славољуб Марковић рођен је 1952. године у Јаковљу.

Живи у Београду.

Објавио је следеће књиге:

Историјски циклус:

Пловно стицање историје, КОС, Београд (1982.)

Киша из језика, Матица српска, Нови Сад (1994.)

Дрво у дворишту, Рад, Београд (1997.)

Језички циклус:

Градиво, КОС, Београд (1993.)

Досада усвојених речника, “Филип Вишњић”, Београд (1995.)

Коауторски циклус:

Роман *Пројекти* са Радомиром Рупљанцем, Време књиге, Београд (1994.)